

UBUNTU

škola demokratického občanství

SKRIPTA PRO ÚČASTNÍKY

Vzdělávací program pro pedagogické pracovníky a pracovníky neformálního vzdělávání se zájmem o rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu u žáků SŠ a o rozvoj demokratické kultury školy

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Obsah

1	Vzdělávací program a jeho pojetí	3
1.1	Základní údaje	3
1.2	Anotace programu	4
1.3	Cíl programu	5
1.4	Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu	5
2	Pracovní a vzdělávací materiály	7
2.1	Tematický blok č. 1 „Před seminářem“	7
	Výchozí stav - Kde jsem já? aneb Co už umím a co se chci naučit?	7
	Analýza demokratické kultury školy	16
2.2	Tematický blok č. 2 „1. seminář pro zapojené pedagogy“	22
	Jaký je rozdíl mezi projektovou a tematickou výukou?	22
	Co je místně zakotvené učení?	25
	SMART cíl	26
	Facilitace skupinových procesů – učitel jako průvodce	27
	Portfolio UBUNTU učitele	31
	Profesní rozvoj - Kam jdu?	33
	Vzdělávání	35
	Kolegiální podpora a rozvoj školy – Kam jdeme společně?	36
2.3	Tematický blok č. 3 „Mezi semináři“	38
	Analýza možností, jak začleňovat do výuky aktivity rozvíjející kompetence pro demokratickou kulturu u žáků	38
2.4	Tematický blok č. 4 „2. seminář pro zapojené pedagogy“	41
	Udržitelný rozvoj	41
	2. rok mého UBUNTU portfolia	42
	Profesní rozvoj – Kam jdu?	43
	Kolegiální podpora a rozvoj školy – Kam jdeme společně?	44
	Vzdělávání	45
3	Přílohy	46
3.1.	Materiály vhodné pro část 2.1 Tematický blok č. 1 „Před seminářem“	46
3.2.	Materiály vhodné pro část 2.2 Tematický blok č. 2 „1. seminář pro zapojené pedagogy“	46
3.3.	Materiály vhodné pro část 2.4 Tematický blok č. 4 „2. seminář pro zapojené pedagogy“	47
3.4.	Další materiály k tématu z databáze výstupů projektů OPVVV	47

1 Vzdělávací program a jeho pojetí

1.1 Základní údaje

Výzva	Budování kapacit pro rozvoj škol II
Název a reg. číslo projektu	UBUNTU - škola demokratického občanství CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008129
Název programu	UBUNTU - škola demokratického občanství Vzdělávací program pro pedagogické pracovníky a pracovníky neformálního vzdělávání se zájmem o rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu u žáků SŠ a o rozvoj demokratické kultury školy
Název vzdělávací instituce	Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, o.p.s. a Člověk v tísni, o.p.s. - vzdělávací program Varianty
Adresa vzdělávací instituce a webová stránka	Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, o.p.s., Horská 175, 542 26 Horní Maršov, www.sever.ekologickavychova.cz Vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísni, o.p.s., Šafaříkova 635/24, 120 00 Praha 2, www.clovekv tisni.cz/co-delame/vzdelavaci-program-varianty
Kontaktní osoba	Bc. Karin Richterová, SEVER
Datum vzniku finální verze programu	28. června 2019
Číslo povinně volitelné aktivity výzvy	7
Forma programu	prezenční
Cílová skupina	pedagogové středních škol a pracovníci v neformálním vzdělávání
Délka programu	59 hodin (78,67 vyučovacích hodin) + 15 hodin (20 vyučovacích hodin) na konzultace s metodikem projektu

Zaměření programu (tematická oblast, obor apod.)	podpora aktivního zapojení dětí a žáků do rozhodovacích procesů a do ovlivňování společenského a demokratického života, posilování výchovy k občanství zacílené zejména na prvovoliče, zlepšování politické gramotnosti, motivace dětí a žáků k zapojení do konkrétních forem participace, zejména strukturovaného dialogu a školních parlamentů, prohlubování spolupráce státních a samosprávných orgánů se školami při aktivitách spojených s občanským vzděláváním
Tvůrci programu	Bc. Karin Richterová, Mgr. Veronika Ambrozyová a kol.
Odborný garant programu	Bc. Karin Richterová
Odborní posuzovatelé	Mgr. Ivana Havlínová, Ph.D. PhDr. Karel Starý, Ph.D.
Specifický program pro žáky se SVP (ano x ne)	ne

1.2 Anotace programu

Program UBUNTU – škola demokratického občanství pedagogům ukazuje cesty, jak rozvíjet demokratickou kulturu školy, a posiluje jejich kompetence potřebné pro rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu (dále též KDK) u žáků. Vzdělávací program je složen ze dvou prezenčních seminářů, kolegiální podpory, práce s vlastním učitelským portfoliem a metodické podpory od metodiků programu.

Z čeho vycházíme – pilíře:

- místně zakotvené učení,
- kompetence pro demokratickou kulturu,
- projektová výuka,
- kritické myšlení,
- kolegiální podpora,
- komunitní žakovský projekt, participace.

Co je UBUNTU?

Ubuntu je stará africká filozofie, kterou lze stručně vyjádřit citátem „*Jsem tím, čím jsem, díky tomu, čím jsme my všichni*“, a vyjadřuje vztahy jedince a společnosti. Volně přeloženo jde o lidský přístup jednoho k druhému a také společnosti vůči jedinci.

„*Osoba s ubuntu je otevřená a přístupná ostatním, dodává jistotu a sebevědomí druhým, necítí se ohrožena tím, že jsou jiní schopní a dobří, protože on či ona má sám v sobě jistotu, která pochází z vědomí, že patří do většího celku a že slábne, když jiní slábnou nebo jsou pokořeni, když jsou jiní mučeni nebo utlačováni.*“

Arcibiskup Desmond Tutu

1.3 Cíl programu

Účastníci získají kompetence pro rozvoj demokratické kultury ve škole prostřednictvím kolegiální podpory a pro rozvoj žákovských kompetencí pro demokratickou kulturu prostřednictvím místně zakotveného učení a projektové výuky.

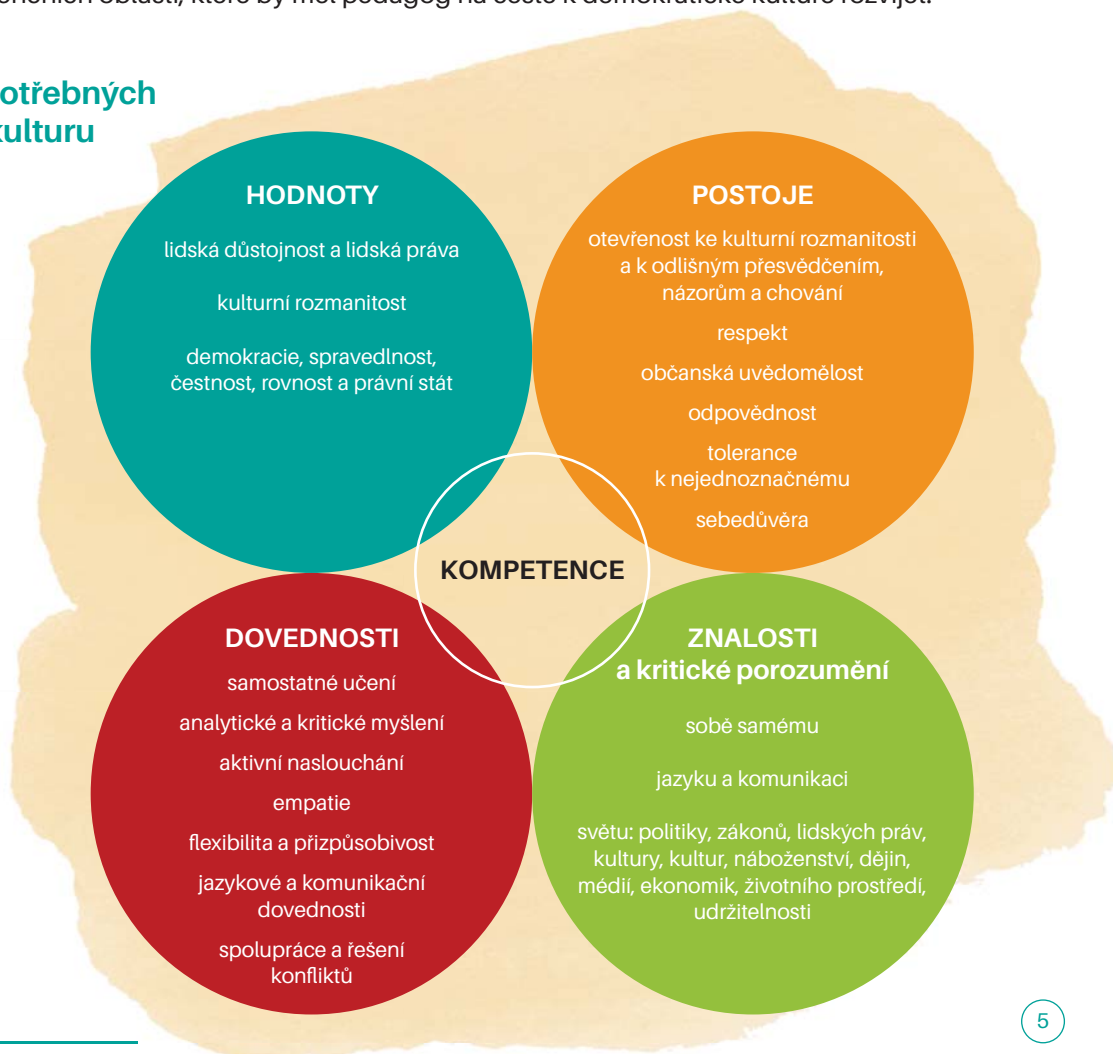
Dílčí cíle:

- Účastníci aplikují nabyté kompetence při rozvoji demokratické kultury školy a při rozvoji KDK u žáků.
- Účastníci reflektují své vlastní kompetence a průběžně si stanovují cíle profesního rozvoje i cíle kolegiální podpory.
- Účastníci využívají kolegiální podporu a jsou si vědomi jejího přínosu pro rozvoj demokratické kultury školy.
- Účastníci znají principy projektové výuky, místně zakotveného učení a facilitace a aplikují je ve výuce.

1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu

Pro podporu demokratické kultury ve škole je nezbytné, aby se pedagogové zaměřovali nejen na rozvoj KDK u žáků, ale i na posilování demokratických principů a hodnot v rámci fungování školy. Klíčové kompetence, které účastníci programu rozvíjí, tak vychází nejen ze samotných kompetencí pro demokratickou kulturu¹ (viz obrázek níže²), ale i z dalších pedagogických kompetencí potřebných pro projektovou výuku, kterými jsou kritické myšlení, kolegiální podpora, místně zakotvené učení a podpora participace žáků. Výběr klíčových kompetencí byl inspirován jak modelem KDK, tak rámcem profesních kvalit učitele³. Klíčové kompetence jsou rozděleny do kompetenčních oblastí, které by měl pedagog na cestě k demokratické kultuře rozvíjet.

Model kompetencí potřebných pro demokratickou kulturu

¹ KDK zde: Centrum Občanského Vzdělávání. Centrum Občanského Vzdělávání [online]. Copyright © 2020, [cit. 09.09.2020].

Dostupné z: <http://www.obcanskevzdelavani.cz/publikace>.

² Zdroj obrázku: Kompetence pro demokratickou kulturu - DIGIFOLIO. Domů - DIGIFOLIO [online]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=13088>.

³ TOMKOVÁ, Anna. *Rámcem profesních kvalit učitele: hodnocení a sebehodnocení arch.* Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. Evaluační nástroje. ISBN 978-80-87063-64-4.

Vzdělávací program UBUNTU - škola demokratického občanství přispívá k rozvoji následujících oblastí pedagogických kompetencí:

Profesní rozvoj, (sebe)reflexe

Vědomý profesní rozvoj, reflexe a sebereflexe jsou důležitým předpokladem pro to, aby byl pedagog schopen rozvíjet své kompetence a učit se nové věci. Nedílnou součástí je schopnost reflexe své práce (posouzení míry dopadu výukových aktivit na vzdělávací cíle žáků) a sebereflexe (schopnost adekvátně zhodnotit své jednání) a následné promítnutí zjištěného do dalšího postupu ve výuce a při svém vlastním vzdělávání. V UBUNTU je toto rozvíjeno především prostřednictvím práce s učitelským portfoliem, které v sobě zahrnuje i níže uvedené oblasti kompetencí.

Spolupráce a komunikace

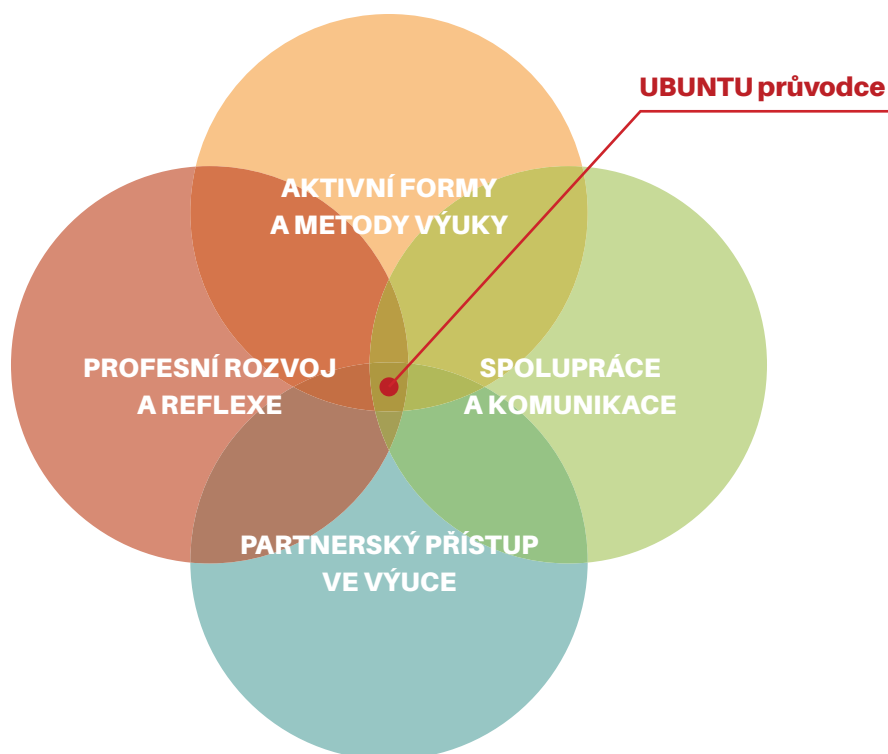
Schopnost spolupráce a komunikace mezi pedagogy je zásadní nejen pro reflexi výuky, ale i pro hledání možností, jak výuku co nejvíce zefektivnit, jak si vzájemně pomoci a jak nabyté zkušenosti předávat dále. V UBUNTU se jedná zejména o mezipředmětovou spolupráci (propojování učiva v jednotlivých předmětech) a kolegiální podporu (práce dvou a více pedagogů, kteří společně hledají, jak nejlépe naplnit společný cíl).

Aktivní formy a metody výuky

Využívání metod a forem výuky, které pomáhají žákům zorientovat se v současném světě, připravit se na budoucnost a získat část zodpovědnosti za své vlastní učení, je zásadní dovedností moderního učitele. V UBUNTU pracujeme především s projektovou výukou, místně zakotveným učením, kritickým myšlením a principy facilitace.

Partnerský přístup ve výuce

Partnerským přístupem ve výuce je myšleno nejen praktické uplatnění znalostí metod a forem práce, které podporují participaci žáků (viz výše), ale i formativní metody hodnocení a individuální přístup k potřebám žáků. Žák je nedílnou součástí vzdělávacího procesu a všechny pedagogovy aktivity směřují k tomu, aby dosáhl vzdělávacích cílů a výstupů a pomohl žákovi objevit jeho přednosti i místa, na kterých je vhodné ještě pracovat (sebereflexe žáků).

2 Pracovní a vzdělávací materiály

2.1. Tematický blok č. 1 „Před seminářem“

Délka: cca 8 hodin (10,67 vyučovacích hodin) + konzultace s metodikem cca 7,5 hodiny (10 vyučovacích hodin)

Začínáme prací na částech portfolia, které bude jako celek představeno na 1. semináři.

Výchozí stav - Kde jsem já? aneb Co už umím a co se chci naučit?

Jak říkal sám pan Komenský: „*Naši učitelé nesmějí být podobni sloupům u cest, jež pouze ukazují, kam jít, ale samy nejdou.*“ **Přijměte proto, prosím, pozvání k sebehodnocení a analýze vlastních pedagogických kompetencí relevantních pro projekt UBUNTU.**

Pokusili jsme se sestavit rámec kompetencí učitele potřebných pro rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu (KDK) u žáků a pro posilování demokratické kultury ve škole. **Tento rámec by vám měl pomoci stanovit si osobní pedagogický cíl(e)**, kterého/kterých byste chtěl/a během prvního roku projektu dosáhnout, a také by vám měl posloužit ke sledování svého profesního vývoje relevantního pro práci s modelem KDK.

Při sestavování tohoto rámce jsme se inspirovali samotnými kompetencemi pro demokratickou kulturu, kompetencemi potřebnými pro projektovou výuku, pro kritické myšlení, kolegiální podporu, místně zakotvené učení a také rámcem profesních kvalit učitele⁴. **Jednotlivé kompetence nelze chápat jako oddělené, ba naopak, vzájemně spolu souvisí a navazují jedna na druhou.** Může se zdát, že se některé kompetence opakují, pokaždé je však na ně nahlíženo z jiného úhlu pohledu. **Kompetence učitele jsme rozdělili do následujících oblastí:**

- Podpora participace žáků na výuce a jejich vlastním učení
- Kolegiální podpora a spolupráce mezi učiteli
- Propojení výuky mezi předměty i se světem mimo školu
- Využívání přístupů a metod směřujících k aktivnímu učení
- Facilitační dovednosti a práce se skupinovou dynamikou
- Plánování a reflexe výuky
- Schopnost sebereflexe a práce s chybou
- Hodnocení žáka
- Individuální přístup k žákům
- Rozvoj vlastních kompetencí pro demokratickou kulturu – podpora demokratické kultury ve třídě

Tato analýza je neveřejná, to znamená, že s ní budete pracovat pouze vy sám/sama a nikdo jiný neuvidí to, co si do analýzy napíšete. Je na vás, zda budete toto sebehodnocení sdílet s dalšími lidmi, např. kolegy či metodiky projektu. **Na semináři v únoru se budeme věnovat nastavování cíle vlastního pedagogického rozvoje** a jako podklad vám k tomu poslouží tato analýza, zejména 2. a 3. krok. Výběr a formulaci svého cíle s námi budete moci konzultovat (budeme se snažit o to, aby byl SMART) **a pokud budete chtít, můžete s námi sdílet své úvahy nad 2. a 3. krokem.**

Poslední poznámka, než se do toho pustíte – z důvodu přehlednosti jsme o samotných kompetencích psali v mužském rodě, i když si uvědomujeme, že většina respondentů jsou ženy. Pokud by vám to vadilo nebo jste měli nápad na zlepšení, dejte nám vědět.

⁴ TOMKOVÁ, Anna. *Rámec profesních kvalit učitele: hodnotící a sebehodnotící arch.* Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. Evaluační nástroje. ISBN 978-80-87063-64-4.

JAK NA TO?

1. Projděte jednotlivé kompetence a u každé **ohodnoťte své schopnosti na škále** (nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8- 9-10 (nejvíce). Čím vyšší číslo, tím více si v dané schopnosti věříte a využíváte ji.
2. **Vyberte** konkrétní kompetence, na jejichž rozvoj byste se chtěl/a zaměřit v tomto školním roce (max. 8), **a popište**, co přesně byste v rámci těchto kompetencí chtěl/a rozvíjet. Můžete nejprve popsat to, co již umíte, a potom to, co byste se chtěl/a naučit, kam byste se chtěl/a v dané schopnosti posunout.
3. **Prioritizujte** mezi vybranými a popsányi kompetencemi. Vyberte jednu, na kterou se chcete v tomto roce zaměřit nejvíce. Pokud cítíte, že vám jedna kompetence nestačí, můžete vybrat ještě jednu až dvě další, na které/kterých také zapracujete.

1 Pročtěte jednotlivé kompetence a ohodnoťte se na škále
 Postupně projděte jednotlivé kompetence a ohodnoťte své schopnosti na škále (nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce). Čím vyšší číslo, tím více si v dané schopnosti věříte a využíváte ji.

Podpora participace žáků na výuce a jejich vlastním učení

Participace žáků na výuce je základním stavebním kamenem demokratické kultury školy, umožňuje nám pracovat s obsahem, který k tématu přinášejí sami žáci, a také s metodami, které žáky aktivně zapojí do procesu učení a motivují je k samostatnému uvažování.

Vztah učitele a žáka se mění z dominantního na partnerský, učitel vystupuje ze své tradiční role a přejímá roli průvodce a rádce. Část odpovědnosti za výuku, školní projekt a vlastní učení přechází na žáka, tím se posiluje jeho participace a také se zvyšuje jeho vnitřní motivace a aktivní zapojení se do procesu učení.

Jako učitel:

<i>Zapojuji žáky do plánování a rozhodování a umožňuji jim nést spoluodpovědnost za učební proces a další činnosti v rámci školy, které se jich týkají (např. organizace školního roku, chod školy apod.).</i>	
<i>Vyjadřuji žákům důvěru v jejich schopnosti, podporuji jejich sebedůvěru a v klíčových momentech jim pomáhám dosáhnout stanoveného cíle.</i>	
<i>Dávám žákům prostor pro vyjádření, naslouchám jim. Rovněž podporuji žáky v tom, aby si navzájem naslouchali a aby naslouchali učitelům.</i>	
<i>Pokud jde o naléhavou nebo kritickou situaci (ohrožení žáka či zásadní ohrožení vzdělávacího procesu), dokážu situaci vyhodnotit, převzít odpovědnost zpět, správně se rozhodnout a adekvátně zasáhnout.</i>	
<i>Přiměřenou měrou zprostředkovávám žákům cíle výuky a vysvětluji jim smysl učebních činností.</i>	
<i>Podněcuji a průběžně udržuji vnitřní motivaci žáků k učení a vytvářím učební prostředí, ve kterém se může zapojit každý.</i>	

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Kolegiální podpora a spolupráce mezi učiteli

Prostřednictvím kolegiální podpory, jejímž cílem je nastavování a prohlubování spolupráce mezi učiteli jak ve výuce, tak mimo výuku, je možné přímo posilovat demokratickou kulturu školy. Kolegiální podpora pomáhá učitelům vnímat sama sebe jako aktivního člena školního společenství, přímo se podílet na rozvoji školy a zkvalitňování vzdělávání a také pomáhá pozitivně ovlivňovat klima školy.

Jako učitel:

<i>S kolegy aktivně a konstruktivně komunikuji, respektuji jejich názory a schopnosti a vnímám hodnotu týmové spolupráce jako přínosnou pro zkvalitňování výuky.</i>	
<i>Při komunikaci využívám empatii – uvědomuji si, že se kolega může potýkat s aktuálními osobními či profesními výzvami, a snažím se na to při interakci v rámci dobrých vztahů brát ohled.</i>	
<i>Pravidelně spolupracuji s kolegy např. v rámci společné, tandemové, mezipředmětové výuky apod.</i>	
<i>Využívám vzájemného hodnocení výuky mezi kolegy, např. skrze pravidelné hospitace a následné konzultace, a podílím se na sdílení zkušeností mezi kolegy.</i>	
<i>Přijímám konstruktivní zpětnou vazbu a aktivně rozvíjím dovednost ji poskytovat ostatním.</i>	
<i>Mám plán rozvoje svého profesního potenciálu a zdokonalování vyučovacích postupů.</i>	

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Propojení výuky mezi předměty i se světem mimo školu

Jedním z úkolů učitele je připravit žáky na život v současném i budoucím světě, který je nesmírně komplexní a funguje na základě viditelných i skrytých vzájemných vazeb. Proto je nezbytné při výuce myslet na propojování učiva v rámci jednoho i více předmětů, a tím vytvářet ucelený obraz světa v myslích žáků. Pro rozvoj žákovských kompetencí, které jsou samy o sobě komplexním souborem znalostí, dovedností, postojů a hodnot, je potřeba žákům propojovat učivo také s reálnými zkušenostmi mimo školu.

Jako učitel:

<i>Při plánování výuky promyslím návaznost učiva v rámci předmětu, vytvářím prostor pro hledání souvislostí jednotlivých témat a zasazuji látku do širšího kontextu.</i>	
<i>Plánuji přesahy probíraných vzdělávacích obsahů do jiných vyučovacích předmětů (pokud je to možné, spolupracuji při tom s kolegy), hledám možné mezipředmětové vazby a výuku propojuji s průřezovými tématy a aktuálním děním.</i>	
<i>Vyhledávám a využívám příležitosti pro spolupráci s různými aktéry (např. rodiči, odborníky, NNO, místní samosprávou) ve výuce s cílem zprostředkovat žákům přímý kontakt se světem mimo školu a umožnit jim učit se skrze reálné životní situace.</i>	
<i>Vytvářím ve výuce prostor pro propojení žáků s místní komunitou, umožňuji žákům zabývat se specifickými situacemi, které se v místní komunitě odehrávají, a společně se zamýšlíme nad rolí školy v místní komunitě.</i>	
<i>Vědomě připravuji žáky na život v globalizovaném světě, rozvíjím u žáků kompetence (znalosti, dovednosti, postoje, hodnoty) potřebné pro vnímání propojenosti jednotlivých jevů a komplexity světa.</i>	
<i>Přizpůsobím téma hodiny v případě, že žáci přijdou s aktuálním tématem (v reakci na dění ve světě, ČR či v místě), abych pomohl žákům zorientovat se v nastalé situaci.</i>	

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Využívání přístupů a metod směřujících k aktivnímu učení

Přístupy a metody aktivního učení vycházejí z pedagogického konstruktivismu, jehož cílem je dát žákům příležitost opustit své původní představy o světě (pokud jsou zavádějící či nesprávné) a upravit je v souladu s realitou a aktuálním poznáním. Aktivizující přístup ve výuce žákům umožňuje hlouběji porozumět probírané látce, osvojit si žádoucí kompetence a získat vnitřní motivaci k celoživotnímu učení a poznávání. Aktivní zapojení žáků do výuky je důležitým předpokladem jak pro posilování demokratických principů ve výuce, tak pro zvnitřnění demokratických hodnot, jde ruku v ruce s participací žáků na procesu učení a se změnou role učitele od autority k partnerství. Aktivní učení podporují např. metody kritického myšlení, projektová výuka, badatelství, místně zakotvené učení, metody zážitkové pedagogiky aj.

Jako učitel:

<i>Jsem si vědom příznivého vlivu metod a přístupů konstruktivistické pedagogiky na žákův proces učení a chápu jeho obecné principy (např. model E-U-R).</i>	
<i>Vytvářím učební situace, v nichž žáci využívají své dosavadní znalosti a zkušenosti, rozvíjejí je skrze práci s různými informačními zdroji (včetně moderních technologií) a aktivně se podílejí na tvorbě nových poznatků.</i>	
<i>Znám metody kritického myšlení a dokážu je využít ve výuce, vedu žáky ke kritické práci s informacemi (výběr, interpretace, porozumění a ověření informací z různých zdrojů) a učím je klást „dobré“ otázky – otevřené a relevantní.</i>	
<i>Promyslím svou výuku tak, aby podněcovala aktivní učení a kritické myšlení, využívám spektrum výukových metod a forem práce s důrazem na aktivní zapojení žáků, které volím dle daných vzdělávacích cílů a dalších relevantních okolností.</i>	
<i>Využívám v hodinách kooperativní metody učení, zařazuji do výuky práci ve dvojicích a ve skupinách, v jejichž rámci se všichni členové skupiny podílejí na splnění úkolu a mají rozdělené role.</i>	
<i>Znám zásady reflexe, umím ji využít k maximalizaci učebního momentu žáků, kladu vhodné otázky a snažím se o přenos zkušenosti do reálného života.</i>	

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Facilitační dovednosti a práce se skupinovou dynamikou

Velkým přínosem pro učitele, který chce při výuce rozvíjet kompetence pro demokratickou kulturu a podporovat demokratickou kulturu ve škole, jsou základní znalosti a schopnosti facilitace (tj. vést skupinu tak, aby se žáci cítili bezpečně, rozuměli procesu a společně dosáhli stanoveného cíle) a práce se skupinovou dynamikou. Pomocí nich totiž učitel dokáže ve třídě vytvářet prostředí založené na vzájemné důvěře a respektu, podporovat soudržnost třídního/školního kolektivu a spolupráci mezi žáky, učit žáky vzájemně si naslouchat, ale také vyjadřovat své potřeby, názory a myšlenky. Základní znalost facilitačních principů umožní učiteli stát se průvodcem při participativní výuce a využívání metod aktivního učení.

Jako učitel:

<i>Ve výuce vytvářím prostor pro žáky, aby mohli plánovat a řídit vzdělávací proces, moje role je hlavně průvodcovská: upozorňuji je na cíl procesu ve chvíli, kdy se od něj odchylují, připomínám, co si domluvili, upozorňuji je na možné problémy a mezery, na které nepřišli apod.</i>	
<i>Vědomě vytvářím bezpečné učební prostředí, ve kterém spolu mohou žáci interagovat, nastavovat si způsoby komunikace, hledat společná řešení a vzájemně se od sebe učit.</i>	
<i>Kladu otevřené otázky, abych žáky povzbudil k vyjadřování a zdůvodňování argumentů a myšlenek, ke konfrontaci různých názorů a oceňuji je za to.</i>	

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Jako učitel:

<i>Pomáhám žákům, aby si sami nastavili pravidla komunikace a spolupráce, podporuji žáky při jejich dodržování, sám tato pravidla respektuji a pracuji s nimi.</i>	
<i>Používám prvky facilitace tak, aby žáci při společné práci dokázali dosáhnout konsenzu, pokud to není možné, vedu je k tomu, aby se domluvili, za jakých podmínek bude pro všechny přijatelný kompromis (např. stanovením kritérií, demokratické hlasování, kterému předchází argumentační debata apod.)</i>	
<i>Znám základní teorii skupinové dynamiky a vývoje skupin a dokážu ji aplikovat na žákovskou skupinu v dané situaci.</i>	
<i>Dokážu rozpoznávat potřeby skupiny i jednotlivých žáků, umím na ně aktivně reagovat a přizpůsobit způsoby a metody výuky tak, aby byly naplněny jak potřeby žáků, tak vzdělávací cíl.</i>	
<i>Analyzuji vztahy ve třídě, snažím se je pozitivně ovlivnit přiměřenými zásahy a usiluji o to, aby se všichni žáci cítili být součástí skupiny.</i>	

Plánování a reflexe výuky

Plánování výuky je základ pro tvorbu kvalitního vzdělávacího celku tak, abyste dosáhli vzdělávacích cílů, výstupů i naplnění ŠVP a provázali výuku do logického celku. Pravidelná reflexe výuky učiteli poslouží při plánování další výuky či při úpravě již vzniklého vzdělávacího celku. Plánování a reflexe výuky učiteli přináší nejen zisk ve formě vhodně nastavené výuky, ale pomáhá mu také při sledování svého pedagogického vývoje.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Jako učitel:

<i>Systematicky plánuji výuku, tj. co, jak a proč se mají žáci učit, vzhledem ke vzdělávacím cílům a s ohledem na individuální možnosti a potřeby žáků.</i>	
<i>Mám promyšleno, co je smyslem a cílem výukového bloku, a směřuji k tomu za využití vhodných přístupů a metod výuky.</i>	
<i>Při plánování a reflexi výuky aktivně pracuji s plány a strategiemi rozpracovanými ve školním vzdělávacím programu.</i>	
<i>Při plánování vycházím z reflexe průběhu a výsledků předchozí výuky a ze zpětných vazeb od žáků či kolegů.</i>	
<i>Plánuji, z čeho a jak já i žáci poznáme, že jsme dosáhli stanovených cílů, a rozhoduji o způsobu reflexe a hodnocení procesu a výsledků učení žáků.</i>	

Schopnost sebereflexe a práce s chybou

Chybování je běžnou součástí našich životů (nejen ve škole), je to moment, kdy se můžeme nejvíce naučit právě skrze vlastní nepřenositelnou zkušenost a následnou (sebe)reflexi. Je potřeba, aby žáci dokázali poznat, kdy chybovali, přijali za své chyby odpovědnost, učili se z vlastních neúspěchů a tyto zkušenosti zhodnotili v dalším životě (ve škole i mimo školu). Sebereflexe je pak pro žáka důležitá také pro zdravý osobní i budoucí profesní rozvoj a jeho plánování. Stejně kompetence by měl rozvíjet i sám učitel, nejen v zájmu prevence vyhoření a péče sám o sebe, ale také vzhledem k tomu, že je žákům vzorem.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Jako učitel:

<i>Vnímám chybu jako příležitost k rozvoji, využívám zpětné vazby (od žáků či kolegů) a vlastní reflexe k úpravám svých vzdělávacích postupů a podporuji v tom i ostatní kolegy.</i>	
<i>Plánuji výukové aktivity tak, aby vytvářely prostor pro práci s chybou, otevřeně žákům komunikuji chybu jako možnost pro učení a rozvoj.</i>	
<i>Přemýšlím o svých způsobech výuky, případně si vedu profesní portfolio, reflektuji, co mi fungovalo a co ne, vyhodnocuji dopad svého působení na žákovu učení a upravuji dle toho svou výuku.</i>	
<i>Jsem schopen skrze sebereflexi posoudit svoje přednosti a meze ve své pedagogické činnosti a jsem otevřen práci na svém dalším rozvoji.</i>	

Hodnocení žáka

Učitel poskytuje v rámci hodnocení relevantní informace tak, aby žák získal dostatek informací pro zorientování se, kde se ve svém učení právě nachází, a co má dělat, aby se něco dalšího naučil. Učitel vede žáky k samostatnosti a zodpovědnosti za vlastní učení a podporuje tím jejich vnitřní motivaci nejen k učení. Součástí takového hodnocení je i sebehodnocení, individuální a skupinové hodnocení. Využití těchto způsobů hodnocení je dalším možným krokem v rozvoji demokratické kultury ve škole.

(nejméně) 1-2-3-4-5-6-7-8-9-10 (nejvíce)

Jako učitel:

<i>Hodnotím procesy učení – poskytuji průběžně popisnou zpětnou vazbu (zaměřenou na směřování k cílům) k učebním činnostem a chování žáků, hodnotím nejen míru dosažených znalostí, ale i míru úsilí, zájem, úroveň práce a spolupráce apod.</i>	
<i>Zprostředkovávám žákům předem kritéria hodnocení, případně jim umožňuji podílet se na jejich vytváření.</i>	
<i>Vedu žáky k přebírání zodpovědnosti za vlastní učení, rozvíjím jejich dovednost sebehodnocení a vzájemného hodnocení s využitím známých předem stanovených kritérií a učím je zpětnou vazbu přijímat.</i>	
<i>Oceňuji úspěchy žáků, využívám pozitivní zpětnou vazbu a pomáhám jim rozvíjet dovednost vzájemného ocenění.</i>	
<i>Využívám různých forem hodnocení, které podporují zejména vnitřní motivaci žáků k učení, využívám slovní hodnocení, případně pracuji s žakovským portfoliem.</i>	
<i>Používám hodnotící postupy, které jsou autentické (přímo spojené s konkrétní prací žáka), konstruktivní, spravedlivé a jasné.</i>	

Individuální přístup k žákům

Učitel ve třídě vytváří prostředí, v němž se žáci cítí dobře a mohou pracovat s vysokým nasazením. Ke každému žákovi přistupuje jako k jedinečné lidské bytosti a bez předsudků. Vnímá individualitu žáků jako možnost pro vzájemné obohacení třídního kolektivu a vnímá každého jedince jako zdroj pro vzájemné a peer-to-peer učení.

Jako učitel:

<p><i>Při plánování a reflexi výuky zohledňuji učební styly, potřeby a možnosti žáků tím, že diferencuji a individualizuji výuku (vzdělávací cíle, obsah, metody a organizaci učení), a snažím se o dosažení maxima u každého žáka.</i></p>	
<p><i>Aktivně získávám přiměřenou formou (např. rozhovory, žákovské portfolio) informace o žákovi a jeho potřebách.</i></p>	
<p><i>Využívám rozmanitost jednotlivců k rozvoji specifických žákovských schopností, jako např. empatie, otevřenost k odlišnostem, tolerance, vzájemné porozumění atd. Přistupuji ke každému žákovi bez předsudků, se zájmem a respektem.</i></p>	

Rozvoj vlastních kompetencí pro demokratickou kulturu – podpora demokratické kultury ve třídě

Napadají vás další kompetence nebo kvality učitele potřebné pro rozvoj KDK u žáků a posilování demokratické kultury ve škole? Je něco, co jste zde nenašel/nenašla, ale chtěl/a byste tyto kompetence v následujícím roce rozvíjet?

Zde se můžete rozepsat:

2

Chtěl/a bych se zaměřit na rozvoj následujících kompetencí (max. 8):
Ke každé kompetenci popište, co přesně byste v jejím rámci chtěl/a rozvíjet. Můžete nejprve popsat to, co již umíte, a potom to, co byste se chtěl/a naučit, kam byste se chtěl/a v dané schopnosti posunout.

3

V tomto roce se zaměřím na:
Prioritizujte mezi vybranými kompetencemi. Vyberte jednu, na kterou se v následujícím roce zaměříte nejvíce. Pokud cítíte, že vám jedna kompetence nestačí, můžete vybrat ještě jednu až dvě další, na které/kterých se také pokusíte zapracovat.

Děkujeme, že jste se pustili do sebehodnocení a došli jste až na konec. Víme, že je to náročné. Uvědomujeme si také to, že jsou v dotazníku popsány ideální situace, které mnohdy nejsou v každodenním školním prostředí realizovatelné. **Důležité však je mít na paměti, k čemu se jako pedagog snažím směřovat, čeho chci docílit a jakými způsoby na tom mohu pracovat.**

Dotazník, zejména jeho 2. a 3. část si přivezte s sebou na seminář.

Zde jsme se při tvorbě inspirovali (mimo jiné):

- KINDLMANNOVÁ, Jana, ed. *Cesta za žákovskými projekty: metodická příručka projektové výuky a zážitkové pedagogiky Prázdninové školy Lipnice*. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2013. ISBN 978-80-905502-0-9.
- KOŠŤÁLOVÁ, Hana. *Scénář 3S: forma kolegiální podpory*. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum Nový Jičín, příspěvková organizace, 2015. ISBN 978-80-87744-12-3.
- STARÝ, Karel a LAUFKOVÁ, Veronika. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1001-6.
- TOMKOVÁ, Anna. *Rámec profesních kvalit učitele: hodnoticí a sebehodnoticí arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. Evaluační nástroje. ISBN 978-80-87063-64-4.

Analýza demokratické kultury školy

Celý program UBUNTU se otáčí kolem pojmu demokratická kultura (nejen ve škole). Při práci s žáky i vámi – učiteli vycházíme z dokumentů Rady Evropy o kompetencích pro demokratickou kulturu. K začleňování těchto kompetencí do výuky se připojila také Česká republika.

- Co však demokratická kultura znamená?
- Jak vypadá demokratická kultura školy, z čeho se skládá a co všechno ji ovlivňuje?
- A jak je na tom demokratická kultura naší školy a co to pro nás znamená?

Možná vám hlavou běží podobné otázky. Cílem tohoto dokumentu je nabídnout vám návodné otázky a postupy k zodpovězení těchto a dalších dotazů, dovést vás přes pojem demokratická kultura a promýšlení, co je demokratická kultura školy, až k analýze demokratické kultury vaší vlastní školy. Smyslem analýzy je pak pomoci vám poznat výchozí stav demokratické kultury vaší školy a zhodnotit, jakými způsoby byste ji mohli v průběhu programu UBUNTU dále rozvíjet.

Harmonogram analýzy

Do kdy má být hotovo:

1. Zamyšlení: demokratická kultura	zaměřeno obecně	
2. Brainstorming: Co je demokratická kultura školy?		
3. Myšlenková mapa: Jak spolu souvisí jednotlivé složky a faktory tvořící demokratickou kulturu školy? (dobrovolné)		
4. SWOT analýza: Demokratická kultura naší školy	zaměřeno na vaši školu	
5. Shrnutí a příprava prezentace výstupů		

Doporučujeme stanovit termíny tak, abyste zvládli celým procesem projít do prvního semináře.

1. ZAMYŠLENÍ: Demokratická kultura (obecně)

Demokracie v sobě skrývá více než pouhý seznam demokratických institucí. Správně fungující demokracie je do velké míry závislá na rozvinuté demokratické občanské společnosti. Demokracie sice nemůže fungovat bez demokratických institucí a zákonů, termín demokratická kultura však podtrhuje skutečnost, že tyto instituce a zákony zároveň nemohou fungovat, pokud nejsou pevně ukotveny v demokratické kultuře – v demokratických hodnotách, postojích a postupech.

Jaké to jsou? Jedná se zejména o oddanost právnímu systému a ochraně lidských práv, odpovědnost vůči veřejné sféře, přesvědčení, že konflikty je nutné řešit smírnou cestou, uznání a respekt k odlišnostem, ochotu vyjadřovat a obhajovat vlastní názor, ochotu naslouchat názorům ostatních, přesvědčení, že rozhodnutí mají vycházet z názoru většiny, odhodlání chránit práva menšin a ochotu vést dialog s příslušníky jiných kultur. Pojem demokratická kultura také zahrnuje zájem o udržitelnost, kvalitu života a životní prostředí (přeloženo z angl. originálu)⁵.

⁵ COUNCIL OF EUROPE. Reference Framework of Competences for Democratic Culture: Context, Concepts and Model [online]. Volume 1. Council of Europe, 2018 [cit. 2018-12-04]. ISBN 978-92-871-8573-0. [online]. Copyright © [cit. 09.09.2020].
Dostupné z: <https://rm.coe.int/prems-008318-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-1-8573-co/16807bc66c>.

Souhlasíte s tímto výkladem? Co ve vás nejvíce rezonuje, s čím se ztotožňujete?

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

Je zde naopak něco, s čím nesouhlasíte, co vám „nesedí“? Nebo vám ve výkladu něco chybí?

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

2. BRAINSTORMING: Demokratická kultura školy (obecně)

Pokuste se nyní zamyslet nad tím, co znamená demokratická kultura v kontextu školy. Doporučujeme vám využít metodu brainstormingu⁶, která vám umožní nejprve bez hodnocení sepsat veškeré představy, myšlenky a nápady, které ve skupině máte, a z nich následně skrze kritické posouzení a diskusi vyberete to, co podle vás tvoří demokratickou kulturu školy.

JAK NA TO:

1. Připomeňte si základní principy brainstormingu:
  - Účastníci mohou říct cokoli, co je právě napadne.
  - Nápady vzájemně nehodnotíme, nekritizujeme, nekomentujeme.
  - Zapišeme každý nápad bez výjimky.
  - Čím více nápadů, tím lépe.
  - Pokračujeme v brainstormingu tak dlouho, dokud se objevují nové nápady.
2. Zvolte, kdo bude brainstorming zapisovat (v této roli se lze střídát).
3. Položte základní otázku: **Co je demokratická kultura školy?**
(Otázku doporučujeme zapsat na viditelné místo.)
4. Zapisujte všechny myšlenky a nápady, které zazní.
5. Pokud uznáte za vhodné (brainstorming půjde „ztuha“, budete mít málo nápadů...), podpořte brainstorming ještě následujícími otázkami:
  - Co je součástí demokratické kultury školy?
  - Co má vliv na (demokratickou) kulturu školy (jak zevnitř, tak zvnějšku školy)?
  - Jaké demokratické principy považujete ve školním prostředí za klíčové?
  - Na kterých úrovních fungování/spolupráce/pobytu ve škole mohou žáci a učitelé aplikovat demokratické principy?
  - Souvisí demokratická kultura školy se světem mimo školu?
  - Podle čeho se pozná, že je kultura školy demokratická?
6. Na závěr můžete svůj brainstorming ještě porovnat s modelem kompetencí pro demokratickou kulturu.
7. Zhodnoňte a shrňte to, co jste společně vymysleli, a pokuste se vlastními slovy zformulovat, co je demokratická kultura školy.

Demokratická kultura školy je:

-----

⁶ Více informací viz Moderní vyučovací metody – 1. díl – Brainstorming a jeho variace (aktualizováno). Čtenářská gramotnost a projektové vyučování — webový portál pro učitele [online]. Copyright © 2020 [cit. 09.09.2020]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyucovani/pv-metody/metody-1>.

3. DOBROVOLNÉ: MYŠLENKOVÁ MAPA: Jak spolu souvisí jednotlivé složky a faktory tvořící demokratickou kulturu školy? (obecně)

Myšlenková mapa je grafickým zpracováním řešeného tématu či problému, její výhodou je, že nám umožňuje zaznamenat vzájemné vazby a souvislosti.⁷

JAK NA TO:

1. Vytvořte myšlenkovou mapu demokratické kultury školy – co ji tvoří a ovlivňuje a jak tyto složky a faktory spolu vzájemně souvisí atd. Vycházejte přitom ze svého brainstormingu.
2. Doprostřed papíru či tabule napište sousloví „demokratická kultura školy“.
3. Od středového pojmu začněte zapisovat dané složky a faktory, znázorníte také vzájemné vazby.
4. Vazby můžete znázornit i mezi jednotlivými pojmy, nejen ve vztahu k demokratické kultuře školy.
5. Nestačí-li vám místo, zvětšete plochu přidáním dalšího papíru, myšlenková mapa potřebuje prostor se rozvinout.

Myšlenková mapa vám poslouží k pochopení souvislostí a bude se vám snadněji pracovat se SWOT analýzou demokratické kultury na vaší škole.

Přišli jste na nějakou vazbu/faktor/souvislost, která vás překvapila?

-----

4. SWOT analýza: Demokratická kultura naší školy

SWOT analýza je univerzální analytický nástroj, který je možno použít např. na zhodnocení plánovaného projektu, procesu změny či celkového fungování organizace. V našem případě je cílem této analýzy **vytvořit základy pro společný plán, jak na vaší škole podporovat a rozvíjet demokratickou kulturu.**

Analýza vám pomůže identifikovat vnitřní (silné a slabé stránky) a vnější (příležitosti a hrozby) faktory, které mají nebo by mohly mít vliv na demokratickou kulturu školy. Následně je těmto faktorům přidělena váha, tedy míra vlivu na demokratickou kulturu školy (např. jedná se o klíčový faktor nebo naopak o faktor s nízkým vlivem...), kterou pak lze zohlednit při vyvozování závěrů analýzy.

⁷ Více informací viz Myšlenková (mentální mapa)|Respekt neboli. Úvodní stránka|Respekt neboli [online]. Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/myslenkova-mentalni-mapa>.

JAK NA TO:

1. Zodpovězte si otázku: Jak vypadá demokratická kultura naší školy a co ji tvoří?
  - Inspirujte se brainstormingem a myšlenkovou mapou.
2. Připravte si dostatečně velké schéma SWOT analýzy:

3. Nejprve začněte sepsáním **vnitřních faktorů**, tedy silných a slabých stránek, které popisují **současný stav**. V našem případě se budou týkat vnitřního prostředí školy, školního týmu (žáci, pedagogičtí pracovníci, vedení, nepedagogický personál), školních projektů, nastavení komunikace a spolupráce uvnitř školy apod.
  - Silné stránky = něco, na čem můžeme stavět.
  - Slabé stránky = něco, o čem víme, že je naše slabina.
4. Pokračujte charakteristikou **vnějších faktorů**, tedy příležitostí a hrozeb, které mají vliv na **možný budoucí vývoj**. Za vnější faktory můžeme považovat cokoli, co má nebo by mohlo mít vliv na demokratickou kulturu školy a není přímou součástí školy, např. příležitosti spolupráce s různými aktéry (včetně místní samosprávy), zřizovatel školy, atmosféra ve společnosti, politická situace, zájem místní komunity o školu apod.
  - Příležitosti = vnější vlivy s pozitivním charakterem, lze využít v náš prospěch.
  - Hrozby = vnější vlivy s negativním až ohrožujícím charakterem.
5. Nyní analýzu vyhodnoťte. Vzájemným působením silných a slabých stránek na jedné straně vůči příležitostem a hrozbám na straně druhé lze získat nové informace, které hodnotí **současný stav** (S, W) a zároveň analyzují **další možný vývoj** (O, T).
6. Po SWOT analýze je naším cílem:
  - **S**: opírat se o silné stránky nejen v době krize, dále je posilovat a stavět na nich,
  - **W**: uvědomovat si slabé stránky a snažit se je posílit,
  - **O**: zmapovat příležitosti a využívat je ve svůj prospěch,
  - **T**: uvědomovat si hrozby a podnikat kroky k jejich prevenci či snížení jejich dopadu.

Závěry SWOT analýzy:

1) Na čem můžeme stavět:

-----

2) Na čem potřebujeme dále pracovat, co potřebujeme posílit:

-----

5. SHRNUTÍ a příprava prezentace výstupů

Na prvním společném semináři se budeme demokratickou kulturou školy zabývat, součástí programu bude také představení vašich výstupů.

CO SI PŘIPRAVIT:

- 1. Představení toho, co pro vás **znamená demokratická kultura školy (max. 5 min)**.
- 2. Představení **výstupů vaší SWOT analýzy**: vyberte hlavní silné a slabé stránky, příležitosti a hrozby a vytvořte shrnutí, na čem můžete do budoucna stavět a co potřebujete posílit **(max. 10 min)**.

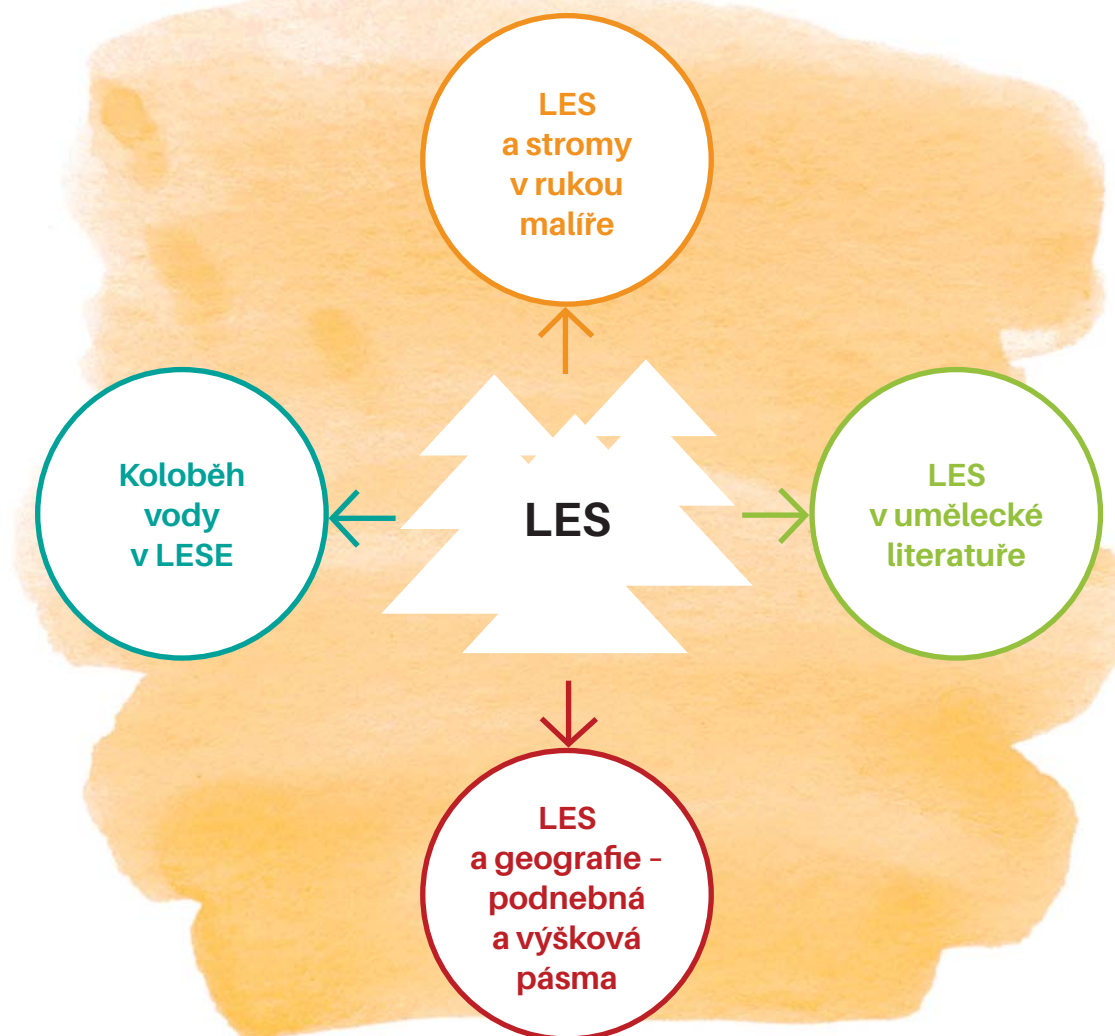
FORMA:

- grafické zpracování na flipcharty - oba výstupy je třeba připravit na zvláštní papíry, nebudou se prezentovat dohromady,
- vaše výstupy budeme sdílet ve skupině, diskutovat je a dále s nimi pracovat, z toho důvodu není vhodná powerpointová prezentace.

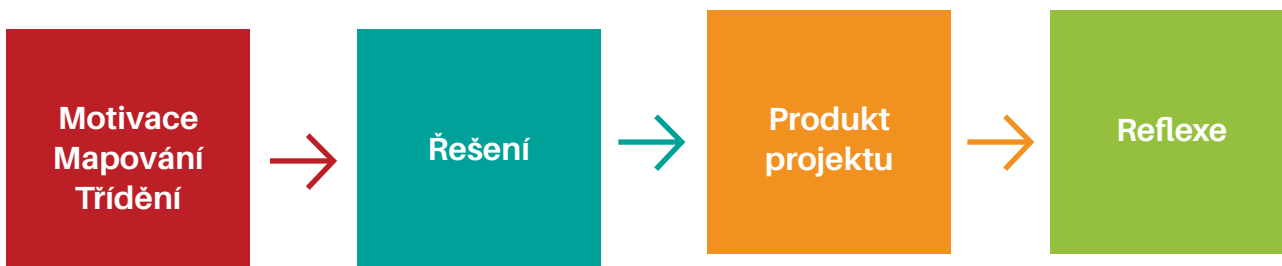
2.2. Tematický blok č. 2 „1. seminář pro zapojené pedagogy“ Délka: 18 hodin (24 vyučovacích hodin)

Jaký je rozdíl mezi projektovou a tematickou výukou?⁸

Obr. 1. Tematická výuka

Obr. 2. Projektová výuka

Rozdíl tematické a projektové výuky je dobře zřetelný při pohledu na schémata výše. Projektová a tematická výuka mají k sobě blízko, ale nejedná se o totožný způsob práce. Mezi nejvýznamnější rozdíly patří, že tematická výuka rozpracovává téma do šíře, zatímco projekt cíleně spěje k výslednému produktu.

⁸ TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka a DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073675271.

Tematická výuka:

Prostřednictvím zvoleného tématu probíhá výuka napříč předměty. Organizačně je tematická výuka méně náročná než projektová. Vybrané téma zařadíme do výuky různých předmětů a pak nemusíme dělat žádné úpravy běžného rozvrhu, nebo propojíme výuku několika předmětů do souvislého tematického bloku. Na rozdíl od projektové výuky může být téma daleko rozsáhlejší, základní téma je členěno do podtémat. Například na téma les můžeme nahlížet z pohledu různých oborů – literatura, ekologie, zeměpis, umění apod. Žáci se jednotlivým podtématům při výuce v libovolném pořadí postupně věnují. Počet podtémat a rozsah souvislosti jsou limitovány jenom našimi organizačními možnostmi. Každé podtéma má tedy svůj vlastní dílčí výstup. Důležité je, že žáci mají možnost zkoumat témata v širších souvislostech, komplexně z různých úhlů pohledu. Cílem je „pouze“ poznat, nikoli poznatky použít. Tím se tematická a projektová výuka odlišují a tím je dán i jejich různý průběh.

Projektová výuka:

Projektová výuka nám dává možnost propojovat učení s reálným životem, zabývat se aktuálními otázkami a problémy, vytvářet přínosné věci. V projektové výuce jde o „žakovský podnik“, při kterém se děti učí systematicky řešit daný úkol (nebo problém). Vytvoření smysluplného produktu je tím, co dává jejich práci na projektu význam. Poznatky, které přitom musí nasbírat, se týkají právě tohoto produktu. Jsou to poznatky, které jsou pro splnění úkolu (vytvoření produktu) logicky potřebné a nezbytné. Zatímco u tematické výuky je řazení podtémat dáno rozvrhem a může být libovolné, u projektové výuky se jedná o logický, systematický sled činností. Projekt probíhá v delším časovém úseku (projektový den, týden nebo v průběhu školního roku).

Jaké fáze má projektová výuka a co se v nich děje?

Práce na projektu by měla probíhat v logických postupných krocích – motivace, mapování, třídění, řešení, tvorba produktu a reflexe. Všechny tyto kroky musí být v projektu zachovány. Přínosem takového postupu je rozvíjení dovedností plánovat, rozhodovat se, odvozovat postup řešení z logiky naplánovaného produktu.

1. Motivace

Cíl: Získat zájem žáků, aktivizovat je, definovat problém, pojmenovat očekávaný produkt, propojit zvolené téma se zkušeností žáka.

Co žák dělá?

- popisuje své zkušenosti s ...
- odvozuje, uvádí příklady
- zapisuje pojmy související s ...
- rozlišuje fakta a názory
- diskutuje, argumentuje
- formuluje svá očekávání a obavy
- formuluje důvody svého postoje
- navrhuje pravidla

2. Mapování

Cíl: Evokace toho, co už o tématu žák ví z formulace otázky potřebné k hlubšímu porozumění problému.

Co žák dělá?

- formuluje a klade klíčové otázky, diskutuje
- studuje vstupní materiál, sleduje videoprojekci, čte příběh, zpracovává informační texty
- vysvětluje pojmy, odvozuje ukazatele jevů, kritéria rozhodování nebo posuzování, hledá nové pojmy
- kriticky hodnotí vstupní informace, názory

3. Třídění

 Cíl: Žák třídí informace, vybírá klíčové otázky a témata, dále pak musí dohodnout organizaci řešení, odhalit souvislosti, odvodit příčiny a důsledky.

Co žák dělá?

- navrhuje, argumentuje, porovnává
- obhajuje a posuzuje jednotlivé návrhy
- navrhuje kritéria, postupy atd.

4. Řešení

 Cíl: Žáci nacházejí odpovědi na stanovené otázky, seznámí se s nimi navzájem, vyberou záměr, na kterém chtějí pracovat.

Co žák dělá?

- plánuje, organizuje, přijímá role ve skupině
- vyhledává a zpracovává informace z různých zdrojů
- efektivně využívá internetové vyhledávače
- vystihuje podstatu informace
- dotazuje se, pátrá, zjišťuje, pořizuje záznamy
- flexibilně reaguje na chybu
- zvažuje svůj postoj na základě daných kritérií a argumentů, zvažuje etické aspekty
- prakticky ověřuje správnost řešení problémů
- připravuje prezentaci, prezentuje, moderuje, komentuje výsledek skupinové práce, argumentuje
- hodnotí, doplňuje, klade otázky, porovnává
- hledá možnosti dalšího uplatnění dílčích výstupů

5. Tvorba produktu

 Cíl: Žáci použijí získané poznatky užitečným způsobem a vytvoří produkt.

Co žák dělá?

- spolupracuje na tvorbě společného výstupu (produktu)
- přebírá odpovědnost za vlastní roli
- plánuje, realizuje, vyhodnocuje, připravuje propagaci, prezentaci

6. Reflexe

 Cíl: Pojmenovat a vyhodnotit získané poznatky, prožitky, zkušenosti.

Co žák dělá?

- porovnává svá očekávání a obavy se skutečností
- vysvětlí vliv projektu na své současné postoje k ...
- formuluje získané poznatky a zkušenosti
- vyplní hodnoticí dotazník
- pojmenuje prožitky, pocity a zkušenosti z projektu
- pojmenuje úskalí, problémy a chyby v průběhu projektu, hodnotí způsob jejich řešení
- reflektuje svůj osobní přínos ke společné práci
- oceňuje konkrétní přínos ostatních

Co je místně zakotvené učení?⁹

Místně zakotvené učení je možno chápat jako vzdělávání pro udržitelný život vázané na místo a zdůrazňující rozšíření za hranice přírodního prostředí, do oblasti kulturních, historických, sociálních, politických a ekonomických podmínek místa. Přístup představovaný místně zakotveným učením usiluje o využití silného vztahu, který mají lidé ke svému místu (obci, ve které žijí, kde pracují atd.) s cílem dosáhnout ekologické a kulturní gramotnosti a současně naplnit řadu cílů v oblasti ochrany přírody a zodpovědné správy obce.

V místně zakotveném učení se žáci i občané společně zapojují do života svých komunit. Takový přístup je založen na demokratických hodnotách a směřuje ke sblížení vzdělávacích cílů s místně relevantními cíli v oblasti sociální, ekonomické a ekologické.

Principy místně zakotveného učení

Místně zakotvené učení pracuje zejména s následujícími principy:

- UČENÍ O MÍSTĚ – pro učení využívá **místních témat a souvislostí**, ty ale slouží i jako základ pro:
  - porozumění širším souvislostem,
  - účast na řešení regionálních a globálních problémů.
- UČENÍ V MÍSTĚ – učení se přesouvá mimo třídu, **učebnou se stává obec a její okolí**.
- KONKRÉTNÍ PŘÍNOS PRO UDRŽITELNÝ ŽIVOT V MÍSTĚ A SVĚTĚ – téma, kterým se žáci zabývají je opravdové a vážné a **výsledek jejich práce je skutečným, hmatatelným a užitečným příspěvkem ke kvalitě života a životního prostředí v obci** a podporuje roli obce ve zlepšování prostředí ve světě.
- VZTAH K MÍSTU – učení staví na **osobním vztahu ke svému místu** a rozvíjí jej.
- PŘIZPŮSOBENÍ MÍSTNÍ SITUACI – učení reaguje na místní podmínky a potřeby a je jim přizpůsobeno.
- PARTNERSTVÍ S KOMUNITOU – podporou pro učení jsou **partnerství s dalšími lidmi a subjekty v obci** (místními organizacemi, podniky, vedením obce, místními odborníky, znalci, pamětníky apod.).
- MEZIOBOROVOST – učení je mezioborové, mezipředmětové – hranice mezi předměty se rozplývají, jsou dostupné – buduje se **porozumění vzájemné propojenosti** společenských a přírodních, lokálních a globálních, minulých a budoucích procesů.
- OSOBNÍ RELEVANCE – učení je pro žáka osobně relevantní – vidí **souvislost s vlastním životem**.
- AKTIVNÍ ÚČAST/PARTICIPACE ŽÁKŮ – učení je zaměřeno na porozumění a aktivní účast v řešení místních i globálních problémů. Je postaveno na participativních metodách zaměřených na iniciativu žáků:
  - iniciativa a zodpovědnost je na žácích,
  - učitel není zdroj všeho vědění, ale průvodce procesem, v němž se i on učí.
- BĚŽNÝ NÁSTROJ VÝUKY – místně zakotvené učení je nedílnou součástí dosahování cílů organizace – pro školu je tedy **běžným nástrojem vzdělávání žáků**, ne něčím navíc, učitel má jasno v tom, co se má žák prostřednictvím MZU naučit, jak vše zapadá do výuky a jak to hodnotit.

Dalším důležitým aspektem místně zakotveného učení je SPOLUPRÁCE – učení probíhá formou skupinové práce, zadání je zaměřeno na spolupráci v týmu, silami jednoho člověka vyřešit nejde.

⁹ RICHTEROVÁ, Karin, KULICH, Jiří, HAWEL, Tomáš, KAPLAN, Pavel a kol. *Cesta labyrintem ŠUŽ*. Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov o.p.s., 2019. Ke stažení | Škola pro udržitelný život. [online]. Dostupné z: <http://www.skolaprozivot.cz/Ke-stazeni.html>.

SMART cíl

SMART je pomůcka používaná v projektovém řízení a koučinku ve fázích stanovení cílů. Jedná se o způsob jak hodnotit kvalitu projektových cílů nebo cílů osobního rozvoje.

Cíl je vhodné formulovat tak, aby byl:

S - Specific (specifický) – čím přesněji je definován, tím snadněji se bude plnit – potřebujeme přesně vědět, co chceme změnit a čeho chceme dosáhnout (například zařadit do své výuky prvky facilitace, rozvíjet demokratickou kulturu ve škole pomocí podpory participace žáků, začít rozvíjet kolegiální podporu na škole).

M - Measurable (měřitelný) – abychom byli schopni určit, čeho jsme dosáhli a mohli dosahování cíle monitorovat (např. realizovat s žáky 2 vzdělávací celky s prvky facilitace, zavést ve škole školní parlament, kde budou 2 zástupci žáků z každé třídy, pracovat v týmu 5 učitelů formou kolegiální podpory a vytvořit společně 2 vzdělávací celky,...).

A - Accepted (akceptovatelný) – přijatelný pro účastníky, zadavatele, zaměření projektu, v souladu s ŠVP apod. (např. se souhlasem vedení školy, týmu učitelů, žákovského týmu, v souladu se zaměřením projektu UBUNTU, jako výsledek veřejné ankety, v souladu s očekáváním zadavatelů přednášky, se souhlasem vedení obce, v relevanci k tématu,...).

R - Realistic (reálný, dosažitelný) – je reálné ho dosáhnout v daném čase, je v silách našich/žáků/školy cíle dosáhnout (samostatně nebo s podporou kolegů, vedení školy a personálu školy, s podporou dalších partnerů a při zapojení stávajících personálních, finančních i dalších kapacit).

T - Timed (časově ohraničený) – u každého cíle je třeba říci, do kdy má být splněn (např. za 12 měsíců, během tohoto školního roku, na konci přednášky,...).

Všechny tyto podmínky by měly být ve správně formulovaných cílech splněny současně. „Smart“ znamená anglicky „chytrý“. Jde zároveň o zkratku sestavenou z prvních písmen výše popsaného postupu formulování cílů, která dobře slouží jako mnemotechnická pomůcka.

Špatně stanovené cíle:

- Rozvoj demokratické kultury.
- Zavedení kolegiální podpory.
- Zavedu facilitaci do výuky.
- Pracuji s portfoliem.

Dobře stanovené cíle:

- Během tohoto školního roku začneme, se souhlasem vedení školy, pracovat ve skupině 5 učitelů formou kolegiální podpory a společně vytvoříme a vyzkoušíme na 2 skupinách žáků 2 vzdělávací celky s prvky facilitace.
- V období od února do června 2019 zařadím do své výuky alespoň 2× za měsíc prvky podporující participaci žáků na základě jejich zájmu o tuto formu práce, následně úpravy vyhodnotím a zapracuji do své výuky na stálo.
- Na předmětové komisi zavedu do konce školního roku kolegiální podporu jako běžnou formu spolupráce tak, abychom s ní v této skupině od příštího školního roku pracovali již standardně.

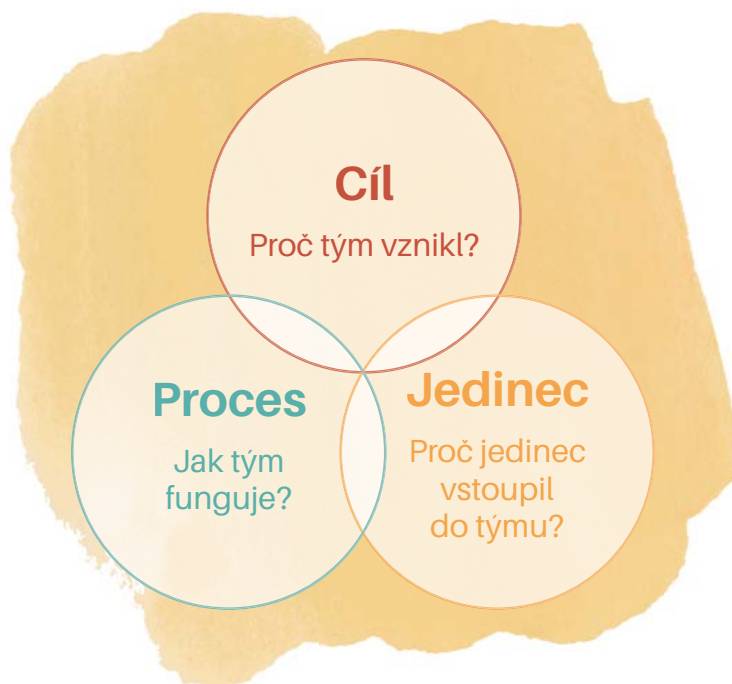
Facilitace skupinových procesů - učitel jako průvodce¹⁰

Facilitátor usnadňuje komunikaci ve skupině. Na rozdíl od moderátora aktivně řídí komunikaci po stránce procesní a odpovídá za její průběh, ale nikoliv za její obsah. Úkolem facilitátora je usnadnit komunikaci a dát účastníkům diskuse možnost, aby se mohli soustředit na věcnou stránku problému a jeho řešení.¹¹

Dynamická rovnováha skupiny - tzv. Adairovy kruhy

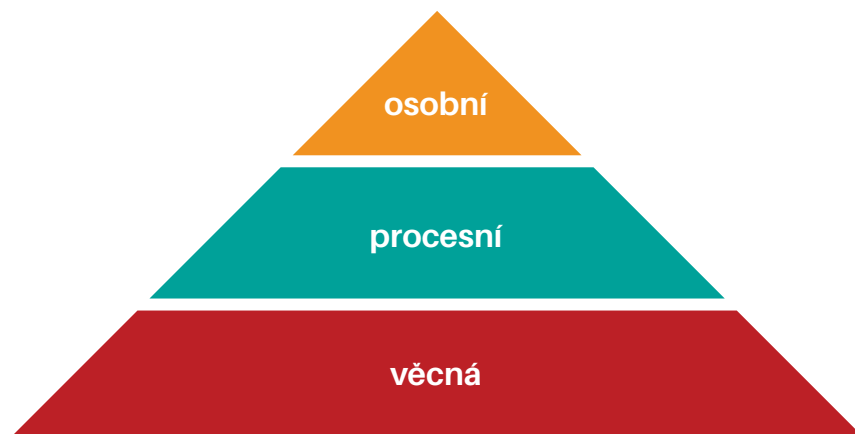
Aby byla skupina lidí, se kterými pracujeme spokojená, je třeba myslet na:

- **CÍL** - akceptovaný všemi členy a veřejně sdílený
- **PROCES** - dohodnutý způsob, jak tohoto cíle dosáhne. Jestliže procesu není věnována dostatečná pozornost, vede to ke zmatkům, chybám, špatné organizaci práce, plýtvání časem atd.
- **JEDINEC** - zároveň musíme akcentovat potřeby jednotlivých členů skupiny. Zanedbávání osobních potřeb členů skupiny může vést ke ztrátě motivace, lidským zklamáním, ke konfliktům...

Pyramida spokojenosti

Mezi výsledky práce skupiny patří nejen to, co bylo dohodnuto, ale i vztah, který k dohodnutému účastníci mají. Ochota, s jakou budou dohodnuté uskutečňovat, je úměrná jejich spokojenosti s průběhem a výsledkem práce.

¹⁰ Upraveno dle: PLAMÍNEK, Jiří. *Vedení porad: jak dosáhnout maximálního výsledku s minimem lidí, času a energie*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2012. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-4118-5.

¹¹ Upraveno dle: Facilitátor - Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Facilit%C3%A1tor>.

- **Spokojenost věcná** – o ní u konkrétního člena skupiny rozhoduje především to, do jaké míry odpovídá výsledek práce zájmům a očekáváním tohoto člena. Být věcně spokojen znamená pro člověka shledat výsledek práce přijatelný.
- **Spokojenost procesní** – popisuje, zda způsob, jakým se došlo k výsledku práce ve skupině, byl poctivý a spravedlivý – pochopitelně především vůči člověku, který práci subjektivně hodnotí za vzniku pocitu procesní spravedlnosti nebo nespravedlnosti.
- **Spokojenost osobní** – ta je spojena především se subjektivním vnímáním hodnoty vlastního příspěvku k poradě – jde o to, zda konkrétní člen skupiny hrál na poradě svou roli důstojně a také zda byl takto vnímán ostatními.

Facilitátor myslí na tyto lidské potřeby od zahájení jednání a systematicky buduje procesní a osobní spokojenost všech účastníků ve snaze zajistit podporu pro výsledky. Snaží se zajistit tři důležité věci:

- **Prostor** – dejte lidem možnost vysvětlit jejich myšlenky ostatním účastníkům.
- **Pochopení** – ukažte jim, že skupina jejich myšlenkám porozuměla.
- **Důstojnost** – ukažte jim, že jste jejich myšlenky vzali vážně.

Šest zásad facilitace ¹²

Facilitátor (průvodce):

- **pomáhá ostatním, ne sobě**

Hlavním smyslem facilitace je pomoci skupině k úspěchu. Pokud se tedy facilitátor v konkrétní situaci rozhoduje, co je správné udělat, první zásada mu poskytne bezpečné vodítko. Jestliže se něco upřímně chystá udělat pro druhé, nemusí se bát. Může se spolehnout, že i když to třeba nebude dokonalé, bude to opravdové a upřímné.

- **tlumočí z češtiny do češtiny**

Facilitátor má na starosti vzájemné porozumění mezi lidmi. Usnadňuje jejich komunikaci, často tím, že překládá názory a argumenty jednoho účastníka diskuse do jazyka, kterému rozumí účastník druhý. I když hovoříme stejným jazykem, například česky, stává se, že si pod jedním a tím samým slovem představujeme různé věci.

Překládat slova ovšem pro dobrou facilitaci nestačí. Za slovy se vždy skrývají určité pocity. Správně vnímat pocity není právě jednoduché umění, takže se účastníkům diskuse často stává, že spolu mluví, aniž by si všimli, že v některém z nich roste nějaká emoce – například strach, vztek nebo znechucení. Facilitátor musí v takovém případě zasáhnout dříve, než se emoce významněji projeví a ovlivní průběh komunikace. Často mu stačí pocity pojmenovat, třeba jen obecně jako možnost, že by se mohly projevit. Když se skryté stane zjevným ještě dříve, než může ublížit, jeho pustošivý potenciál významně poklesne.

- **je nestranný**

Nestrannost je velmi důležitou podmínkou úspěchu facilitace. Facilitátor je objektivně neutrální, má k účastníkům stejně daleko, pravděpodobně se k nim i stejně chová, dává jim stejný prostor, stejné vedení a stejnou podporu.

- **navrhuje proces**

Striktní pojetí facilitace je jednoznačné – facilitátor nesmí skupině proces nadiktovat. Může maximálně navrhnout, co by se mohlo stát, a čekat, zda s tímto návrhem budou účastníci souhlasit. Běžně také vyzývá účastníky, aby proces navrhli sami a dohodli se na nějaké jeho podobě mezi sebou.

- **dbá o orientaci**

Při facilitaci je důležité, aby se ve stejném okamžiku všichni účastníci zabývali tímtež. Pokud jsou právě generovány – například v rámci brainstormingu – možnosti řešení problému, pak je kontraproduktivní, aby je někteří současně hodnotili. Aby to bylo možné, musí všichni účastníci stále vědět, co se během procesu děje, proč se to děje a jaká je jejich aktuální úloha v tomto dění. Velkým úkolem facilitátora je toto všechno účastníkům připomínat.

¹² Upraveno dle: PLAMÍNEK, Jiří. *Vedení porad: jak dosáhnout maximálního výsledku s minimem lidí, času a energie*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2012. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-4118-5.

- **věcně nerozhoduje**

Poslední zásada je velmi striktní. Zapovídá rozhodování o věci a hodnocení obsahu. Právě za to, že nebude ovlivňovat věcné rozhodování, získává od skupiny procesní důvěru. Pokud se přikloní k nějakému názoru nebo argumentu, ohrožuje vnímání sebe jako nestranného experta.

Standardní průběh facilitovaného setkání ¹³

Je důležité nejprve začít **definicí tématu** nebo témat setkání, pokračovat **stanovením rolí** ¹⁴ (a s nimi souvisejícími právy a povinnostmi jednotlivých lidí) a dohodou o procesu, kterým bude setkání postupovat (včetně nezbytných pravidel – jsou-li opravdu nezbytná). Teprve pak má smysl vrhnout se na věcnou podstatu (věcné řešení) toho, co má být prodiskutováno, vyřešeno nebo rozhodnuto.

Řízený průběh porad

Nástroje facilitátora ¹⁵

Otázky

- Otázky užíváme především pro podporu a kontrolu dynamiky skupinové komunikace. Ptáme se otevřenými otázkami, tedy takovými, které umožňují široké spektrum odpovědí.
- Otázky mohou být určeny všem účastníkům, ale můžeme položit cílenou otázku, určenou pouze určitému člověku nebo menší skupině lidí.

Shrnutí

- Shrnutí je nástrojem zvyšujícím orientaci účastníků v diskusi.
- Používáme je zejména v situacích, kdy je třeba **regulovat diskusi**.
- Po shrnutí připomene účastníkům, ve kterém bodě procesu se právě nacházejí. Regulativní funkci shrnutí zařadí facilitátor nejčastěji v situaci, kdy skupina začne tematicky bloudit nebo má tendenci dlouze diskutovat o marginálních aspektech řešené problematiky.
- Má **sjednocující funkci**. To tehdy, když je třeba zajistit, aby dosažené závěry vnímali všichni stejně.
- Použijeme ho i při ohraničování různých fází diskuse. Ta zahrnuje jak regulaci, tak sjednocení. Není tečkou, ale středníkem v diskusi, který vyznačuje nějaký její mezník.

Instrukce

- Je-li třeba zajistit nebo posílit stabilitu procesu, používáme instrukce. Instrukce proto nejčastěji připomínají smysl porady a **zavádějí nebo připomínají pravidla**. Mohou tedy mít buď připomínající, nebo stanovující formu. Stanovující forma instrukcí zavádí nová pravidla.
- Připomínající forma je z tohoto hlediska jednodušší – pravidla již existují, vznikla při jiných aktivitách nebo byla dohodnuta na začátku nebo v průběhu práce.
- Cíl a pravidla práce by měly viset tak, aby si je všichni mohli kdykoliv přečíst.

Komentáře

- Tento nástroj má nejvolnější použití. Zpravidla jím **reagujeme na efektivitu komunikačního procesu**, kterou se komentářem snažíme zvýšit nebo fixovat.

¹³ Upraveno dle: PLAMÍNEK, Jiří. *Vedení porad: jak dosáhnout maximálního výsledku s minimem lidí, času a energie*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2012. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-4118-5.

¹⁴ Pozn.: Autor původního textu volí v případě grafického znázornění (viz obrázek řízeného průběhu porady) pro „role“ malé písmeno r, protože jde z jistého pohledu o procesní aspekt porady.

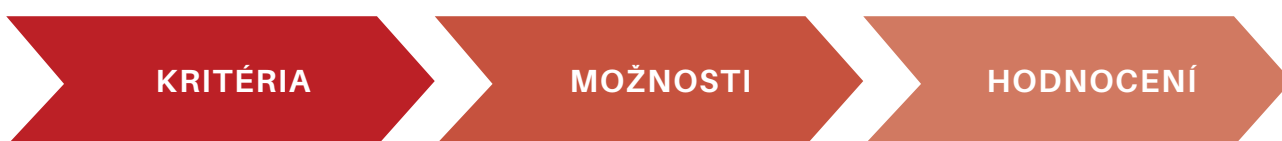
¹⁵ Upraveno dle: PLAMÍNEK, Jiří. *Vedení porad: jak dosáhnout maximálního výsledku s minimem lidí, času a energie*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2012. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-4118-5.

Metody facilitátora

Princip KrMHo¹⁶

Porada, práce v týmu atd., má být nástrojem řešení problémů, nikoliv sporů. Vyhnout se vpádu emocí do průběhu práce a zabránit **personifikaci problémů** ve sporech je proto zcela klíčové. Při rozhodování je z tohoto důvodu důležité pravidlo KrMHo.

Tento princip představuje jakousi pozitivní past: pokud **určíme nejdříve proces hodnocení** (kritéria) a podaří se nám tak učinit jednoznačně a teprve **potom navrhne možnosti řešení**, předem stanovený postup nás vede k jednoznačnému ohodnocení a nenechá nás zabloudit. Podmínkou akceptace výsledku je pochopitelně zcela jednoznačný a spontánní souhlas všech účastníků s kritérii (a postupem hodnocení vůbec) a citlivý, pro všechny přijatelný způsob vedení práce.

Konsenzus a efektivní konsenzus¹⁷

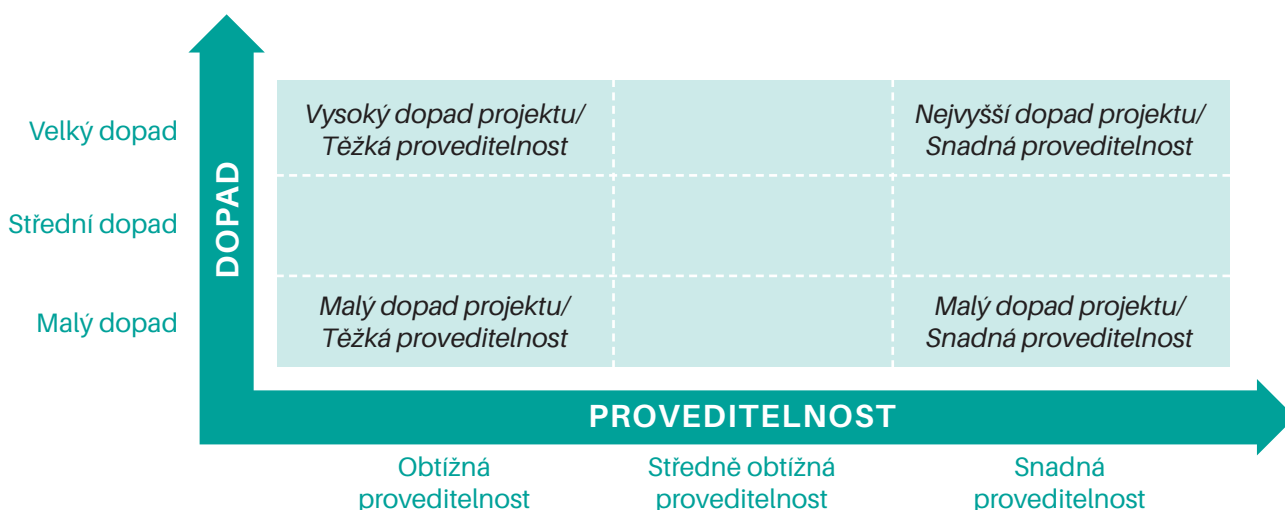
Konsenzus je samozřejmě nejcennější formou rozhodování. Mluvíme o něm tehdy, když se všichni členové nějaké skupiny shodně vyjádří na nějaké téma, například podpoří jedno určité rozhodnutí. V praxi se přitom zpravidla nevyžaduje shodný názor, ale „pouze“ svobodně vyjádřené shodné stanovisko. Svobodným vyjádřením souhlasu je míněna situace, v níž každý člen skupiny, který má odlišný názor od přijatého konsenzuálního stanoviska, se poté, co se přesvědčil, že jej ostatní vyslechli, pochopili a vzali vážně, rozhodl, že shoda ve skupině je pro něho důležitější než trvání na vlastním odlišném stanovisku.

V situacích, kdy se rozhoduje o relativních margináliích, se proto často dohodneme na **pravidlu efektivního konsenzu**, které říká, že pokud s tím všichni vyjádří souhlas, potom po uplynutí určité doby bude za „efektivní konsenzus“ považován názor nějaké stále méně přísně definované většiny. Například po dvaceti minutách stačí názor více než 90 % účastníků, po čtyřiceti minutách názor více než 70 % a po jedné hodině se již „efektivním konsenzem“ stane (což už je ovšem zcela extrémní případ) třeba i názor prosté většiny.

Tabulka dopadu a proveditelnosti

Tabulka nám pomůže při rozhodování, když jednotlivé nápady na lístečkách po diskusi umísťujeme dle dopadu a proveditelnosti. Skupina tak jasně vidí, jak je který nápad reálný a při diskusi je řečeno proč.

Obvykle se realizují nápady, které jsou umístěné vpravo nahoře.

¹⁶ Upraveno dle: PLAMÍNEK, Jiří. *Vedení porad: jak dosáhnout maximálního výsledku s minimem lidí, času a energie*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2012. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-4118-5.

¹⁷ Upraveno dle: PLAMÍNEK, Jiří. *Vedení porad: jak dosáhnout maximálního výsledku s minimem lidí, času a energie*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada, 2012. Poradce pro praxi. ISBN 978-80-247-4118-5.

Portfolio UBUNTU učitele

Ubuntu je staré africké slovo, které znamená „Jsem tím, čím jsem, díky tomu, čím jsme všichni“. Ubuntu vyjadřuje vztahy jedince a společnosti. Volně přeloženo jde o lidský přístup jednoho k druhému a společnosti vůči jedinci.

„Osoba s ubuntu je otevřená a přístupná ostatním, dodává jistotu a sebevědomí druhým, necítí se ohrožena tím, že jsou jiní schopní a dobří, protože on či ona má sám v sobě jistotu, která pochází z vědomí, že patří do většího celku a že slábnou, když jiní slábnou nebo jsou pokořeni, když jsou jiní mučeni nebo utlačováni.“

Arcibiskup Desmond Tutu

Cíl vedení mého portfolia

Obecně je cílem získávat průběžnou zpětnou vazbu o aktuální úrovni vlastních profesních kvalit a o rozvoji dlouhodobé spolupráce s kolegy. To pak vede k vytvoření si uceleného obrazu o vlastním profesním vývoji.¹⁸

V projektu UBUNTU je cílem portfolia posílení vlastních kompetencí potřebných k tomu, abych dokázal/a rozvíjet kompetence pro demokratickou kulturu u žáků, spolupracovat s kolegy a metodiky UBUNTU a přispěl/a tak k tvorbě metodik vzdělávacích programů potřebných pro rozvoj demokratické kultury ve škole.

Jak na to a k čemu je to dobré?

Doporučujeme průběžně pracovat na co možná nejobektivnějším obrazu vlastních pedagogických kompetencí – znalostí, dovedností, postojů a hodnot – potřebných pro rozvoj demokratické kultury na škole i příslušných kompetencí u žáků. Tento obraz pak lze následně použít jako základ pro vlastní profesní a osobní rozvoj.

Prostor pro formulaci dalších vlastních důvodů:

---

¹⁸ Inspirace: TRUNDA, Jiří. *Profesní portfolio učitele: soubor metod k hodnocení a sebehodnocení*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. Evaluační nástroje. ISBN 978-80-87063-62-0.

Vzkaz od metodiků UBUNTU

Některé části portfolia jsou osobní, intimní záležitosti každého pedagoga. Proto si velmi vážíme toho, že nám je dovolíte sdílet a necháte nás pomoci Vám formulovat Vaše myšlenky, potřeby a podílet se na jejich naplnění. Části portfolia, které neslouží přímo k tvorbě a ověření metodik, použijeme do výstupů či zveřejníme pouze s Vaším svolením.

1. rok mého UBUNTU portfolia

A. Výchozí stav - Kde jsem já a škola (*mapování/analýza*)

1. Kde jsem já - analýza stavu a mých potřeb (*jako učitele*)
2. Analýza stavu a potřeb školy
3. Analýza možností začlenění VP pro žáky

B. Profesní rozvoj - Kam jdu?

1. Moje pedagogické (SMART) cíle: doplnit znění cíle/cílů
2. Vzdělávání

C. Kolegiální podpora a rozvoj školy - Kam jdeme společně?

1. Naše společné (SMART) cíle
2. Zápisy ze schůzek týmu (*výstupy schůzek, plán práce, rozdělení úkolů a zodpovědností apod.*)
3. Zpětné vazby z náslechnů/tandemové výuky/mezipředmětové výuky
4. Co nám kolegiální podpora dala a vzala - reflexe

2. rok mého UBUNTU portfolia

3. Jak na tom budu pracovat v dalších letech

G. Kam půjdu dál já a škola (těsně před ukončením projektu, např. září 2020)

1. Cíle/plán práce pro školu
2. Cíle/plán osobního rozvoje po ukončení práce na UBUNTU
3. Cíle/plán práce s žáky

4. Co můžu dělat navíc

H. Dobrovolné (doplňkové) aktivity

1. Akční výzkum/y
2. Tvorba vlastních vzdělávacích celků
3. Další

5. Literatura, zdroje k tématu

Profesní rozvoj – Kam jdu?

1. **Moje pedagogické (SMART) cíle** (zde doplňte cíl pro první školní rok, vycházejte z analýzy vlastních kompetencí, viz část portfolia A. 1):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

a) Proč to dělám aneb „osobní pedagogická filozofie“ (jaký má můj cíl dopad na mou práci - na kompetence žáků):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b) Jak poznám, že jsem cíle dosáhl/a (indikátory dosažení cíle):

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

c) Jak toho dosáhnu (*jakými aktivitami, jaké příležitosti využiji apod.*):

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

d) Reflexe dosažení cíle (*vztaženo ke stanoveným indikátorům; reflektujte rovněž proces/cestu dosažení, co se vám podařilo, s jakými překážkami jste se potkali a jak jste je překonali apod.*):

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

○ _____

Vzdělávání

Kam jsem se posunul/a po 1. semináři:

1) Co jsem se naučil/a, co jsem si vyzkoušel/a apod. (popis získaných znalostí, dovedností apod.):

-----

2) Reflexe:

a) co se mi na semináři povedlo:

-----

b) co se mi úplně nedařilo:

-----

c) co mne překvapilo:

-----

d) co ještě potřebuji:

-----

e) další:

Kolegiální podpora a rozvoj školy - Kam jdeme společně?

1. Naše společné (SMART) cíle

Cíl školy (zde doplňte, kam by se škola měla díky projektu UBUNTU posunout během obou let zapojení do projektu. Cíl by měl být spolutvořen či alespoň odsouhlasen vedením, vycházejte ze své analýzy demokratické kultury školy, viz část portfolia A. 2):

.....

.....

.....

1) Proč to děláme aneb „filozofie školy“ (Jaký má náš cíl dopad na vzdělávání žáků):

.....

.....

.....

2) Jak poznáme, že jsme cíle dosáhli (indikátory dosažení cíle):

.....

.....

.....

3) Jak toho dosáhneme (jakými aktivitami, jaké příležitosti využijeme apod.):

.....

.....

.....

4) Reflexe dosažení cíle (vztaheno ke stanoveným indikátorům; reflektujte rovněž proces/cestu dosažení, co se vám podařilo, s jakými překážkami jste se setkali a jak jste je překonali apod.):

.....

.....

.....

.....

Cíl týmu UBUNTU (zde doplňte, kam se chcete společně posunout pomocí kolegiální podpory zaměřené na rozvoj demokratické kultury školy - během tohoto školního roku):

○ _____

○ _____

○ _____

1) Proč to děláme aneb „filozofie týmu“ (Jaký má náš cíl dopad na vzdělávání žáků):

○ _____

○ _____

○ _____

2) Jak poznáme, že jsme cíle dosáhli (indikátory dosažení cíle):

○ _____

○ _____

○ _____

3) Jak toho dosáhneme (jakými aktivitami, jaké příležitosti využijeme apod.):

○ _____

○ _____

○ _____

4) Reflexe dosažení cíle (vztaženo ke stanoveným indikátorům; reflektujte rovněž proces/cestu dosažení, co se vám podařilo, s jakými překážkami jste se potkali a jak jste je překonali apod.):

○ _____

○ _____

○ _____

2.3. Tematický blok č. 3 „Mezi semináři“

Délka: cca 15 hodin (20 vyučovacích hodin) + konzultace s metodikem cca 7,5 hodiny (10 vyučovacích hodin)

Analýza možností, jak začleňovat do výuky aktivity rozvíjející kompetence pro demokratickou kulturu u žáků

Cílem analýzy je najít soulad mezi aktivitami, které zamýšlíme s žáky realizovat, a závazkem, kterým je pro nás ŠVP. ŠVP nám dává prostor a rámec pro to, co chceme ve výuce dělat. Proto je dobré si jej projít a zjistit, kde všude máme příležitost rozvíjet kompetence pro demokratickou kulturu (KDK) u žáků. Doporučujeme nejprve se zaměřit na své předměty (předměty lidí v týmu) a hledat příležitosti tam. Nicméně, vzhledem k časovým dotacím některých předmětů, doporučujeme podívat se i do těch předmětů, kde by bylo vhodné či možné KDK rozvíjet a požádat o spolupráci další pedagogy. Tato analýza nám poskytne oporu při začleňování aktivit pro žáky v příštím školním roce.

Analýza ŠVP je důležitá ještě z jednoho důvodu – dává nám do rukou argumenty pro vedení školy, kolegy, rodiče i kontrolní orgány, že to, co děláme či chceme dělat v rámci podpory rozvoje KDK, je to, k čemu jsme se v ŠVP zavázali.

Charakteristika ŠVP

Zde jsou většinou¹⁹ vize, zaměření školy, výchovné a vzdělávací strategie, kompetence, průřezová témata a další údaje a informace. Vypišeme si ty části, které se týkají našeho tématu, tedy rozvoje KDK u žáků.

K čemu se text vztahuje? (např. vize, cíl, kompetence atd.)	Obsah textu (citace či shrnutí)

¹⁹ Nachází-li se relevantní údaje v jiné kapitole ŠVP, uveďte je rovněž do této tabulky. Je důležité doplnit relevantní obsah do tabulky, neomezujte se názvem kapitol tohoto formuláře.

Rámcový učební plán

Zde jsou hodinové dotace, pakliže nejsou hodiny vyčísleny, měly by tyto informace být v poznámkách k učebnímu plánu. Vypíšeme si, ve kterých předmětech a kolik hodin se budeme věnovat rozvoji KDK.

Obor a ročník: ..... (pracujete-li s více ročníky/obory, vyplňte tabulku pro každý zvlášť)

Předměty, kde budeme rozvíjet KDK, a další předměty ²⁰	Celková dotace hodin na předmět	Kolik hodin věnuji na rozvoj KDK ²¹

Předměty

Výše jsme si vypsali předměty, které jsou vhodné pro rozvoj KDK. Nyní se zaměříme konkrétně na předměty, které vyučujeme my sami. Měli bychom vědět, které výstupy v našich předmětech můžeme aktivitami rozvíjejícími KDK naplnit, proto si je zde specifikuje.

Předmět	Vzdělávací výstup

Zapojení dalších pedagogů

Pokud jsme při práci s ŠVP zjistili, že bude dobré zapojit ještě další kolegy, připravme přehled výstupů i pro ně, abychom měli k dispozici argumenty, až je budeme oslovovat ke spolupráci.

Předmět	Vzdělávací výstup

²⁰ Vhodné k rozvoji KDK, které vyučují kolegové mimo váš tým.

²¹ Zkusíme odhadnout maximální počet hodin, které můžeme věnovat rozvoji KDK během jednoho roku.

Poznámky:

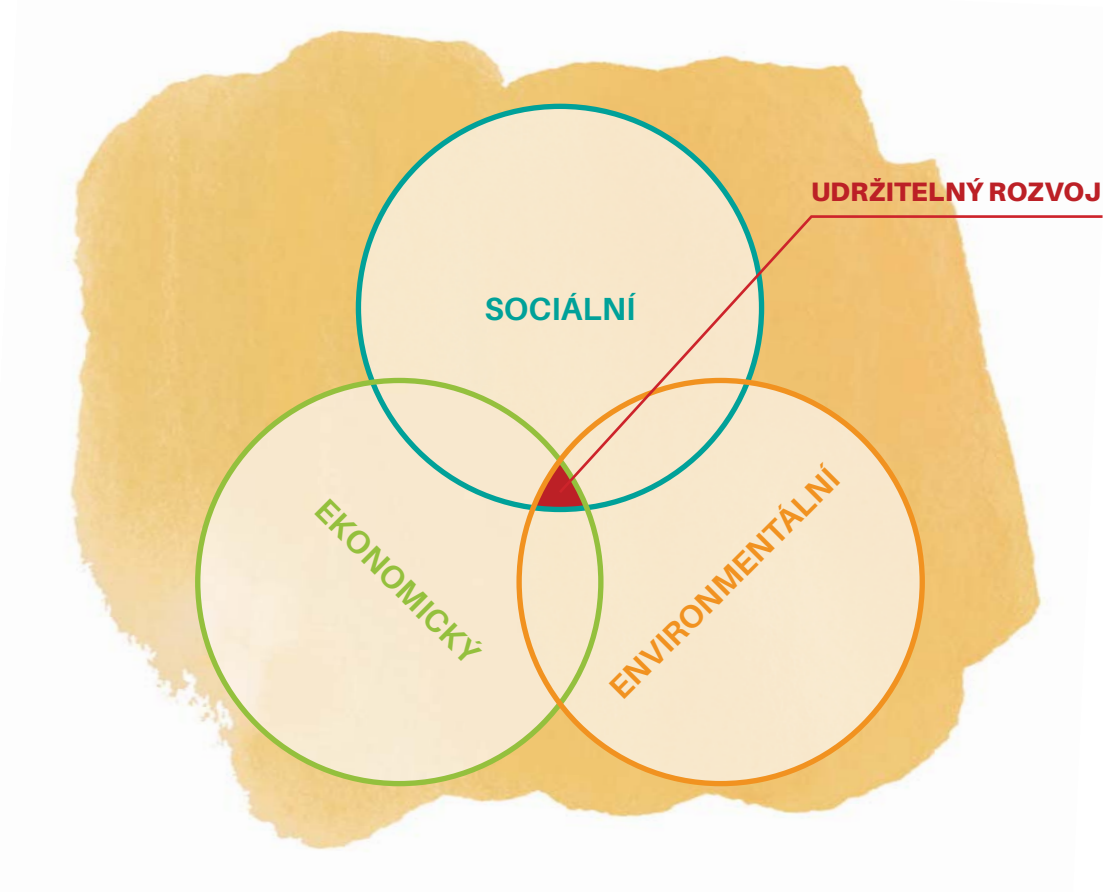
A series of horizontal dashed lines for writing, starting from the 'Poznámky:' label and extending across the page.

2.4. Tematický blok č. 4 „2. seminář pro zapojené pedagogy“

Délka: 18 hodin (24 vyučovacích hodin)

Udržitelný rozvoj

Udržitelný rozvoj (UR) stojí na 3 pilířích. Pokud se zaměříme jen na jeden nebo dva pilíře, začne nám celá „trojnožka“ postupně padat.

- **Sociální pilíř** – je zaměřen na lidi – jejich pohodu, zdraví, vzdělávání, kulturu, historii, vztahy, dobrou správu atd.
- **Ekonomický pilíř** – zahrnuje ekonomický rozvoj, např. podporu malých podnikatelů, nakládání s odpady, daně, investice v různých odvětvích od firem přes obce po státy apod.
- **Environmentální pilíř** – zabývá se ochranou životního prostředí – voda, klima, biodiverzita, welfare zvířat apod.

Cílem UR je zachování co nejlepších životních podmínek (alespoň stejných jako jsou nyní nebo lepších) budoucím generacím.

Udržitelným rozvojem se na mezinárodní úrovni zabývá OSN, která v roce 2015 vyhlásila Cíle udržitelného rozvoje (SDG's²²) 2015–2030²³.

SDG's jsou obecné cíle pro celý svět, proto bylo potřeba zasadit je do českých realit a v České republice tak vznikl dokument s názvem Strategický rámec Česká republika 2030²⁴.

²² Z anglického Sustainable Development Goals

²³ 403 Forbidden. 403 Forbidden [online]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/hlavni-temata/sdgs/>

²⁴ Česká republika 2030 – Udržitelná ČR 2030. Česká republika 2030 – Udržitelná ČR 2030 [online]. Copyright © [cit. 09.09.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/>.

2. rok mého UBUNTU portfolia

D. Výchozí stav - Na co se potřebujeme u žáků zaměřit?

1. Na co se zaměříme, abychom u žáků rozvíjeli KDK
2. Revize vybraných KDK pro tento školní rok

E. Profesní rozvoj - Kam jdu?

1. Moje cíle
2. Kam jsem se posunul/a

F. Kolegiální podpora a rozvoj školy - Kam jdeme společně?

1. Naše společné (SMART) cíle
2. Zápisy ze schůzek týmu (výstupy schůzek, plán práce, rozdělení úkolů a odpovědností, společná příprava na ověření metodiky VP pro žáky apod.)
3. Zpětné vazby z následků/tandemové výuky/mezipředmětové výuky
4. Co nám kolegiální podpora dala a vzala - reflexe (kam jsme se posunuli, co se nedařilo, co jsme podcenili/přecenili, co nás překvapilo, na čem je třeba ještě pracovat apod.)

Profesní rozvoj - Kam jdu?

1. Moje pedagogické (SMART) cíle (zde doplňte cíl pro druhý školní rok, vycházejte z analýzy vlastních kompetencí - viz část portfolia A. 1, z reflexe cíle z prvního roku a také ze vzdělávacích potřeb žáků, na které se budete v tomto roce zaměřovat):

a) Proč to dělám aneb „osobní pedagogická filozofie“ (*jaký má můj cíl dopad na mou práci - na kompetence žáků*):

-----

b) Jak poznám, že jsem cíle dosáhl/a (*indikátory dosažení cíle*):

-----

c) Jak toho dosáhnu (*jakými aktivitami, jaké příležitosti využiji apod.*):

-----

d) Reflexe dosažení cíle (*vztaženo ke stanoveným indikátorům; reflektujte rovněž proces/cestu dosažení, co se vám podařilo, s jakými překážkami jste se potkali a jak jste je překonali apod.*):

Kolegiální podpora a rozvoj školy - Kam jdeme společně?

Naše společné (SMART) cíle

a) **Cíl školy** (Revidujte cíl stanovený první rok, případně jej upravte vzhledem ke vzdělávacím potřebám žáků, na které jste se v tomto roce rozhodli zaměřit. Cíl by měl být spolutvořen či alespoň odsouhlasen vedením):

1) **Proč to děláme aneb „filozofie školy“** (Jaký má náš cíl dopad na vzdělávání žáků):

-----

2) **Jak poznáme, že jsme cíle dosáhli** (indikátory dosažení cíle):

-----

3) **Jak toho dosáhneme** (jakými aktivitami, jaké příležitosti využijeme apod.):

-----

4) **Reflexe dosažení cíle** (vztaženo ke stanoveným indikátorům; reflektujte rovněž proces/cestu dosažení, co se vám podařilo, s jakými překážkami jste se potkali a jak jste je překonali apod.):

-----

b) **Cíl týmu UBUNTU** (revidujte cíl z prvního roku a doplňte, kam se chcete společně posunout pomocí kolegiální podpory zaměřené na rozvoj demokratické kultury školy během tohoto školního roku):

1) **Proč to děláme aneb „filozofie týmu“** (Jaký má náš cíl dopad na vzdělávání žáků):

-----

2) **Jak poznáme, že jsme cíle dosáhli** (indikátory dosažení cíle):

-----

3) **Jak toho dosáhneme** (jakými aktivitami, jaké příležitosti využijeme apod.):

-----

4) **Reflexe dosažení cíle** (vztaženo ke stanoveným indikátorům; reflektujte rovněž proces/cestu dosažení, co se vám podařilo, s jakými překážkami jste se potkali a jak jste je překonali apod.):

Vzdělávání

Kam jsem se posunul/a po 2. semináři:

1) Co jsem se naučil/a, co jsem si vyzkoušel/a apod. (popis získaných znalostí, dovedností apod.):

---

2) Reflexe:

a) co se mi na semináři povedlo:

---

b) co se mi úplně nedařilo:

---

c) co mne překvapilo:

---

d) co ještě potřebuji:

---

e) další:

---

3 Přílohy

3.1. Materiály vhodné pro část 2.1 Tematický blok č. 1 „Před seminářem“

- KINDLMANNOVÁ, Jana, ed. *Cesta za žákovskými projekty: metodická příručka projektové výuky a zážitkové pedagogiky Prázdninové školy Lipnice*. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2013. ISBN 978-80-905502-0-9.
- KOŠTÁLOVÁ, Hana. *Scénář 3S: forma kolegiální podpory*. Nový Jičín: Krajské zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a informační centrum Nový Jičín, příspěvková organizace, 2015. ISBN 978-80-87744-12-3.
- STARÝ, Karel a LAUFKOVÁ, Veronika. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1001-6.
- TOMKOVÁ, Anna. *Rámeček profesních kvalit učitele: hodnoticí a sebehodnoticí arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2012. *Evaluací nástroje*. ISBN 978-80-87063-64-4.
- Informace o brainstormingu naleznete zde: *Moderní vyučovací metody – 1. díl – Brainstorming a jeho variace (aktualizováno)*. Čtenářská gramotnost a projektové vyučování – webový portál pro učitele [online]. Copyright © 2020 [cit. 10.09.2020]. Dostupné z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/projektove-vyucovani/pv-metody/metody-1>.
- Informace o myšlenkové mapě naleznete zde: *Myšlenková (mentální mapa)|Respekt neboli*. Úvodní stránka|Respekt neboli [online]. Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod/myslenkova-mentalni-mapa>.

3.2. Materiály vhodné pro část 2.2 Tematický blok č. 2 „1. seminář pro zapojené pedagogy“

- COUNCIL OF EUROPE. *Reference Framework of Competences for Democratic Culture: Context, Concepts and Model* [online]. Volume 1. Council of Europe, 2018 [cit. 2018-12-04]. ISBN 978-92-871-8573-0. [online]. Copyright © [cit. 10.09.2020]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/prems-008318-gbr-2508-reference-framework-of-competences-vol-1-8573-co/16807bc66c>.
- Rozhovor s filosofem Albertem Kasandou o Africké filozofii: *Mandela Day 2018. Co znamená ubuntu v africké filozofii?* [Vltava. Český rozhlas Vltava [online]. Copyright © 1997 [cit. 10.09.2020]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/mandela-day-2018-co-znamenava-ubuntu-v-africke-filozofii-7562704>, (o UBUNTU cca od 8:35 minuty).
- Informace o otevřených otázkách naleznete např. zde: *Úvodní strana - Kritické myšlení, z.s.* [online]. Copyright © eU [cit. 28.01.2021]. Dostupné z: https://kritickemysleni.cz/wp-content/uploads/2021/01/KL_5_web.pdf.
- TOMKOVÁ, Anna, KAŠOVÁ, Jitka a DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Učíme v projektech*. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073675271.
- KINDLMANNOVÁ, Jana, ed. *Cesta za žákovskými projekty: metodická příručka projektové výuky a zážitkové pedagogiky Prázdninové školy Lipnice*. Praha: Prázdninová škola Lipnice, 2013. ISBN 978-80-905502-0-9.
- Informace o metodě „World Café“ a dalších participativních metodách naleznete zde: *World Café - COV - Participativní metody* [online]. Dostupné z: <http://www.participativnimetody.cz/world-cafe.html>.

3.3. Materiály vhodné pro část 2.4 Tematický blok č. 4 „2. seminář pro zapojené pedagogy“

- Informace o cílech udržitelného rozvoje naleznete zde: United Nations Sustainable Development – 17 Goals to Transform Our World. Welcome to the United Nations [online]. Dostupné z: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/>.
- Informace o Strategickém rámci Česká republika 2030 naleznete zde: Strategický rámec Česká republika 2030 – ČR 2030 | Strategie. Česká republika 2030 – Udržitelná ČR 2030 [online]. Copyright © [cit. 10.09.2020]. Dostupné z: <https://www.cr2030.cz/strategie/>.
- Informace o questingu naleznete např. zde: Questing.cz – Co je to questing. [online]. Dostupné z: <https://www.questing.cz/Co-je-to-questing>.

3.4. Další materiály k tématu z databáze výstupů projektů OPVVV²⁵

- Člověk a společnost - Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/59476>.
- Občanství a zdraví – Detail produktu: Občanství a zdraví – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/103713>.
- Výchova k občanství v rámci předmětu občanská výchova pro 1. a 2. ročník šestiletého studia – Detail produktu: Výchova k občanství v rámci předmětu občanská výchova pro 1. a 2. ročník šestiletého studia – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/44615>.
- Základy společenských věd 2 – Detail produktu: Základy společenských věd 2 – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/136303>.
- Manažerský vzdělávací program Učící se škola – Detail produktu: Manažerský vzdělávací program Učící se škola – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/43205>.
- Klima třídy a školy, člověk a životní prostředí – Detail produktu: Klima třídy a školy, člověk a životní prostředí – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/49578>.
- Metodická příručka budoucnost – Detail produktu: Metodická příručka budoucnost – Databáze výstupů projektů OP VK. Úvodní strana – Databáze výstupů projektů OP VK [online]. Copyright © 2014 Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky [cit. 11.09.2020]. Dostupné z: <https://databaze.op-vk.cz/Product/Detail/14789>.

²⁵ Povinnost zveřejnit tyto materiály nám ukládají podmínky pro příjemce grantu z OP VVV. Za jejich kvalitu a relevanci nezodpovídáme.

UBUNTU - škola demokratického občanství

Vzdělávací program pro pedagogické pracovníky a pracovníky neformálního vzdělávání se zájmem o rozvoj kompetencí pro demokratickou kulturu u žáků SŠ a o rozvoj demokratické kultury školy

**Středisko ekologické výchovy SEVER Horní Maršov, o.p.s.
a Vzdělávací program Varianty společnosti Člověk v tísni, o.p.s.**

Vytvořeno v rámci projektu UBUNTU - škola demokratického občanství

registrační číslo: CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008129

Vydáno v roce 2021

Autorky: Bc. Karin Richterová, Mgr. Veronika Ambrozyová a kol.

Odborné konzultace: Mgr. Petra Šimonová

Korektury: Ing. Tereza Burešová

Grafické zpracování: Mgr. Zora Mazáčová

www.sever.ekologickavychova.cz / www.clovekvtsni.cz/varianty

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

